

Збірник наукових матеріалів
XLIII Міжнародної науково-практичної
інтернет - конференції
el-conf.com.ua

«СУЧАСНІ ВИКЛИКИ ТА ПРОБЛЕМИ НАУКИ»

20 квітня 2020 року

Частина 1

м. Луцьк

Сучасні виклики та проблеми науки, XLIII Міжнародна науково-практична інтернет-конференція. – м. Луцьк, 20 квітня 2020 року. – Ч. 1, с. 92.

Збірник тез доповідей укладено за матеріалами доповідей XLIII Міжнародної науково-практичної інтернет - конференції «Сучасні виклики та проблеми науки», 20 квітня 2020 року, які оприлюднені на інтернет-сторінці el-conf.com.ua

Адреса оргкомітету:
21018, Україна, м. Вінниця, а/с 5088
e-mail: el-conf@ukr.net

Оргкомітет інтернет-конференції не завжди поділяє думку учасників. У збірнику максимально точно збережена орфографія і пунктуація, які були запропоновані учасниками. Повну відповідальність за достовірну інформацію несуть учасники, наукові керівники.

Всі права захищені. При будь-якому використанні матеріалів конференції посилання на джерела є обов'язковим.

ЗМІСТ

Юридичні науки

<i>Галєєв Я.В., науковий керівник Троцька М.В.</i> ЕКОЛОГІЧНА ІНФОРМАЦІЯ ЯК СКЛАДОВА ЕКОЛОГІЧНОЇ БЕЗПЕКИ.....	5
<i>Галєєв Я.В., науковий керівник Гринько Л.П.</i> КРИМІНАЛІСТИЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА ОСІБ ЯКІ ВЧИНИЛИ ТЕРОРІСТИЧНИЙ АКТ.....	10
<i>Журавель Я.В.</i> ЩОДО ВИЗНАЧЕННЯ ЗАВДАНЬ ОРГАНІВ ВИКОНАВЧОЇ ВЛАДИ	15
<i>Ищенко А.С.</i> ІНСТИТУТ ІМПІЧМЕНТУ ПРЕЗИДЕНТА ЯК ВАЖЛИВИЙ АСПЕКТ РЕАЛІЗАЦІЇ КОНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ.....	19
<i>Клименко А.Ю.</i> ІНВЕНТАРИЗАЦІЯ ЗЕМЕЛЬНИХ РЕСУРСІВ.....	24
<i>Клименко А.Ю.</i> РЕФОРМУВАННЯ ЗЕМЕЛЬНИХ ВІДНОСИН В УМОВАХ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ.....	29
<i>Коробчей А.Ю.</i> ПРОБЛЕМА ШТУЧНОГО ПЕРЕРИВАННЯ ВАГІТНОСТІ У КОНТЕКСТІ ПРАВА НА ЖИТТЯ	35
<i>Лешко О.Д.</i> ДОНОРСЬКІ ОРГАНИ ЯК ОБ'ЄКТ ЦИВІЛЬНОГО ПРАВА	39
<i>Малофій К., науковий керівник Федорчук М.</i> ОСОБЛИВОСТІ КОНСТИТУЦІЙНОЇ СКАРГИ ЯК МЕХАНІЗМУ ЗАХИСТУ ПРАВ І СВОБОД ЛЮДИНИ.....	42
<i>Муляр Г. В.</i> ГАРАНТІЇ ДОТРИМАННЯ ПРАВА ЛЮДИНИ НА ОХОРОНУ ЗДОРОВ'Я ЗА УМОВ ПРОВЕДЕННЯ МЕДИЧНОЇ РЕФОРМИ	46
<i>Науменко К.С., науковий керівник Лугіна Н.А.</i> КОРУПЦІЙНІ РИЗИКИ В ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ ПОЛІЦІЇ	52
<i>Науменко К.С., науковий керівник Єрко Г.Г.</i> ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ДІЯЛЬНОСТІ МИТНИХ ОРГАНІВ	56
<i>Нінічук В.Р., науковий керівник Бабенко А.Ю.</i> МІЖНАРОДНО – ПРАВОВИЙ РЕЖИМ БЕЗПЕКИ КОСМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.....	59
<i>Романчук А.Г.</i> МОНОКАМЕРНІСТЬ ТА БІОКАМЕРНІСТЬ ПАРЛАМЕНТУ: ПЕРЕВАГИ ТА НЕДОЛІКИ.....	62
<i>Самофалова Ю.А.</i> ВАЖЛИВІСТЬ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ҐЕНДЕРНОЇ РІВНОСТІ У СУЧАСНОМУ СУСПІЛЬСТВІ.....	67

<i>Ткаченко П.І.</i> КРИМІНОЛОГІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА СЕКСУАЛЬНИХ ЗЛОЧИНІВ	72
<i>Третьак Т.В.</i> ПІДСТАВИ ТА ВИЗНАННЯ БАНКРУТОМ ФІЗИЧНОЇ ОСОБИ (ФО ТА ФОП)	79
<i>Царьова О.В.</i> КОНСТИТУЦІЙНІ ОСНОВИ БЮДЖЕТНОГО ПРОЦЕСУ ЗАРУБІЖНИХ ДЕРЖАВ.....	83
<i>Часова Т.О.</i> ДЕЯКІ ПИТАННЯ РЕАЛІЗАЦІЇ ПОВНОВАЖЕНЬ ДЕРЖАВНОГО БЮРО РОЗСЛІДУВАНЬ.....	88

ЕКОЛОГІЧНА ІНФОРМАЦІЯ ЯК СКЛАДОВА ЕКОЛОГІЧНОЇ БЕЗПЕКИ

Галєєв Ярослав Валерійович

Науковий керівник: Троцька М. В.

к.ю.н., доцентка

Полтавський юридичний інститут

Національного юридичного університету

імені Ярослава Мудрого

Україна

Поступове погіршення екологічної ситуації (як на міжнародному, так і національному рівнях) активізує питання забезпечення права на безпечне для життя і здоров'я довкілля, як важливого права, що декларується державою (ст. 3, ст. 50 Конституції України). Важливим елементом екологічної безпеки громадян є безперешкодний доступ до екологічної інформації, оскільки наявність не залежного громадського аудиту з боку «зацікавленої громадськості» є одним із можливих засобів забезпечення належного виконання державною передбачених прав.

Екологічна безпека – є відносно новим напрямком національної (державної) безпеки, який обумовлюється новизною екологічних прав людини і громадянина. Виникнення цих категорій пов'язана з рівнем розвитку суспільства та його цінностей, бо лише у другій половині ХХ століття вчені почали дослідження цих категорій.

Відповідно до п. 9 ч. 1 ст. 1 Закону України «Про національну безпеку» [7]: «національна безпека України – захищеність державного суверенітету, територіальної цілісності, демократичного конституційного ладу та інших національних інтересів України від реальних та потенційних загроз».

Відповідно до ч. 1 ст. 50 Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища» (далі – Закон) [1]: екологічна безпека – це такий стан навколишнього природного середовища, при якому забезпечується попередження погіршення екологічної обстановки та виникнення небезпеки для здоров'я людей. Якщо розглядати ці два поняття у системному аналізі, то доречно зауважити, що категорія «національна безпека» – є родовою, оскільки безпека – це певний стан

захищеності об'єкта правового впливу, зокрема, захист національних інтересів України, серед яких важливе місце посідає безпечні умови життєдіяльності. Екологічна безпека, за своєю суттю спрямована на безпечний стан навколишнього природного середовища, як одного з елементів національних інтересів України. Тобто, можливо стверджувати, що національна безпека є родовим, а екологічна безпека її різновидом. Також, важливо наголосити, що категорія «екологічна безпека» є соціально-орієнтованою (як і будь-який інший вид безпеки).

Важливим складовим елементом екологічної безпеки виступає екологічна інформація (зокрема, її доступність для громадськості). Саме з допомогою доступності і правдивості екологічної інформації можливо на належному рівні забезпечувати інтерес зацікавленої громадськості. Наразі, у чинному законодавстві можливо віднайти три визначення «екологічна інформація».

По-перше, поняття «екологічна інформація» міститься у ст. 13 Закону України «Про інформацію» [2]. У розумінні цього Закону до екологічної інформації належить відомості про: 1) стан складових довкілля та його компоненти; 2) фактори, що впливають або можуть впливати на складові довкілля; 3) стан здоров'я та безпеки людей, умови життя людей, стан об'єктів; 4) інші відомості. Тобто, Закон України «Про інформацію» як загальний нормативно-правовий акт передбачає три основних види екологічної інформації.

По-друге, поняття інформація про стан навколишнього природного середовища (екологічна інформація) передбачено ст. 25 Закону. У відповідності до Закону, до екологічної інформації відносять інформацію: 1) стан навколишнього природного середовища чи його об'єктів; 2) біологічне різноманіття і його компоненти; 3) фактори які впливають або можуть вплинути на довкілля; 4) загрозу виникнення і причини надзвичайних екологічних ситуацій; 5) екологічні прогнози, плани і програми, заходи; 6) витрати. Тобто, у спеціалізованому нормативно-правовому акті перелік видів інформації збільшений, разом з цим, інформація про стан і фактори впливу на довкілля повторюється.

По-третє, Оргуська Конвенція [3] у ст. 2 визначає: екологічна інформація означає будь-яку інформацію в письмовій, аудіовізуальній, електронній чи

будь-якій іншій матеріальній формі про: 1) стан таких складових навколишнього середовища, як повітря і атмосфера, вода, ґрунт, земля, ландшафт і природні об'єкти, біологічне різноманіття та його компоненти, включаючи генетично змінені організми, та взаємодію між цими складовими; 2) фактори, такі як речовини, енергія, шум і випромінювання, 3) а також діяльність або заходи, включаючи адміністративні заходи, угоди в галузі навколишнього середовища, політику, законодавство, плани і програми, що впливають або можуть впливати на складові навколишнього середовища, зазначені вище в підпункті а), і аналізі затрат і результатів та інший економічний аналіз і припущення, використані в процесі прийняття рішень з питань, що стосуються навколишнього середовища; 4) стан здоров'я та безпеки людей, умови життя людей, стан об'єктів культури і споруд тією мірою, якою на них впливає або може вплинути стан складових навколишнього середовища або через ці складові, фактори, діяльність або заходи, зазначені вище в підпункті в).

Такий диференційований підхід нормотворців до розуміння екологічної інформації не дає можливості уніфікованого сприйняття зазначеного поняття, навіть, з урахуванням абстрактного характеру визначень. Разом з цим, таку нормативну невизначеність можливо пояснити, складнощами перекладу юридичних термінів та певним дисонуванням між національним юридичним розумінням та міжнародним.

Проте, відображення розуміння екологічної інформації у профільному Законі та Конвенції є взаємодоповнюючим, оскільки, якщо враховувати рішення Конституційного суду України у справі за конституційним зверненням Київської міської ради професійних спілок щодо офіційного тлумачення частини третьої статті 21 Кодексу законів про працю України (справа про тлумачення терміну «законодавство») (далі – КСУ) [8] щодо тлумачення визначення «законодавство» треба розуміти так, що ним охоплюються закони України, чинні міжнародні договори України, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, а також постанови Верховної Ради України, укази Президента України, декрети і

постанови Кабінету Міністрів України, прийняті в межах їх повноважень та відповідно до Конституції України і законів України (п.1 резолютивної частини).

Тобто, можливо стверджувати, що виходячи з системного аналізу розуміння «екологічної інформації», то конвенційне визначення є найбільш абстрактним за своєю суттю. Разом з цим, це не заперечує правильності національного визначення.

Цікавим є динамічне тлумачення Європейською конвенцією про захист прав людини і основоположних свобод [4] з боку Європейського суду з прав людини (далі – ЄСПЛ). Наприклад, ЄСПЛ вказав на важливість доступу громадськості до екологічної інформації. У справі «Гуерра та інші проти Італії» [5] особлива увага звертається на дотримання принципу субсидіарності, яким передбачається, що встановлення порядку забезпечення екологічних прав покладається на державу. У цьому кейсі, ЄСПЛ Італія не забезпечила місцеве населення інформацією про ризики, які пов'язані з діяльністю хімічного заводу, а також не передбачила процедури отримання інформації та порядку відшкодування збитків у разі настання аварії. На думку ЄСПЛ, це було порушенням Конвенції.

Іншим прикладом необхідності доступу громадського до екологічної інформації, є рішення ЄСПЛ «Cordella and Others v. Italy», в якому суд встановив порушення права на повагу до приватного та сімейного життя з огляду на відсутність реакції органів державної влади на забруднення повітря металургійним заводом ILVA, яке завдає шкоду здоров'ю населення, зокрема щодо ненадання інформації про стан забруднення навколишнього середовища та відповідних ризиків для здоров'я людей [9].

Схожа справа, щодо захисту права на доступ до екологічної інформації була розглянута Верховним Судом України, за позовом Міжнародної благодійної організації «Екологія-Право-Людина» проти Дочірнього підприємства «Соренсен і Хаар» Датської компанії «Концепт партнерс» [6], м. Львів, про зобов'язання надати завірені копії документів, у яких обґрунтовуються обсяги викидів, для отримання дозволу на викиди забруднюючих речовин у атмосферне повітря

стаціонарними джерелами. Лише Верховний Суд України зміг забезпечити належне позивачу право, повернувши справу на новий розгляд.

Таким чином, можливо стверджувати, екологічна безпека є складовою частиною національної безпеки України. Доступність екологічної інформації є невід'ємною складовою в забезпеченні екологічної безпеки, як можливості задоволенні інтересу зацікавленої громадськості. Поняття «екологічної інформації» можливо досліджувати лише у системному аналізі положень національного та міжнародного законодавства (враховуючи рішення КСУ щодо тлумачення поняття «законодавство»). Системний підхід до тлумачення поняття «екологічної інформації» – є основним, проте, варто звернути увагу, на певні складнощі імплементації міжнародного-правового розуміння у національне.

Література:

1. Про охорону навколишнього природного середовища: Закон України від 25.06.1991 р. № 1264-ХІІ // Відом. Верх. Ради України. – 1991. – № 41. – Ст. 546.

2. Про інформацію: Закон України від 02.10.1992р. № **2657-ХІІ**. [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-12#n94>.

3. Конвенція про доступ до інформації, участь громадськості в процесі прийняття рішень та доступ до правосуддя з питань, що стосуються довкілля від 06.07.1999р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_015.

4. Європейська конвенція про захист прав людини і основоположних свобод 1950 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_004

5. Case of Guerra and others v. Italy. Judgement of the European Court of human rights of 19 February 1998 [Electronic resource]. – Mode of access: <http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=001-58135>

6. Справа Міжнародна благодійна організація «Екологія – Право – Людина» проти Дочірнього підприємства «Соренсен і Хаар» Датської компанії

«Концепт партнерс», м. Львів [Електронний ресурс]. Режим доступу <http://www.reyestr.court.gov.ua/>.

7. Про національну безпеку: Закон України від 21.06.2018р. № **2469-VIII**. [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19>.

8. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним зверненням Київської міської ради професійних спілок щодо офіційного тлумачення частини третьої статті 21 Кодексу законів про працю України (справа про тлумачення терміну «законодавство») [Електронний ресурс]. – 1998. – Режим доступу до ресурсу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v012p710-98>.

9. Cordella and Others v. Italy of 24.01.2019 [Electronic resource]. – Mode of access: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-189421>.

УДК 343.9

Юридичні науки

КРИМІНАЛІСТИЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА ОСІБ ЯКІ ВЧИНИЛИ ТЕРОРИСТИЧНИЙ АКТ

Галєєв Ярослав Валерійович

науковий керівник: Гринько Л.П.

к.ю.н., доцентка

Полтавський юридичний інститут

Національного юридичного університету

імені Ярослава Мудрого

Україна

Терористичний акт виступає однією з найбільших загроз сьогодення як для України, так і для міжнародної спільноти. По всьому світі, щороку, тисячі людей гинуть в результаті терористичних актів, які окрім людських жертв, приносять хаос у суспільство та породжують кризу незахищеності населення. Надзвичайна суспільна небезпека цього діяння змушує постійно удосконалювати тактику та методику розслідування. Одним із способів вдосконалення методики розслідування терористичних актів виступає криміналістична характеристика особи злочинця.

Відповідно до ст. 1 Закону України «Про боротьбу з тероризмом» від 20.03.2003 № 638-IV, терористичний акт - злочинне діяння у формі застосування зброї, вчинення вибуху, підпалу чи інших дій, відповідальність за які передбачена статтею 258 Кримінального кодексу України. У разі, коли терористична діяльність супроводжується вчиненням злочинів, передбачених статтями 112, 147, 258-260, 443, 444, а також іншими статтями Кримінального кодексу України, відповідальність за їх вчинення настає відповідно до Кримінального кодексу України [1]. Наявність спеціалізованого нормативно-правового регулювання підкреслює особливий рівень суспільної небезпечності діяння.

Криміналістична характеристика виступає центральним елементом методики розслідування будь-якого злочину. В. О. Коновалова вказує, що у методиці розслідування терористичних злочинів, як і в методиках розслідування інших злочинів, головною є криміналістична характеристика, яка зосереджує найбільш важливі положення, своєрідну систему ознак, що дозволяють дати цим злочинам кримінально-правову оцінку, визначити кримінологічні аспекти і виділити елементи, які становлять основу для розробки методики розслідування [2, с. 723]. Одним із елементів криміналістичної характеристики є особа, яка вчинила злочин.

Дослідник Н.І.Клименко вказує, що поняття особи як об'єкта криміналістичної ідентифікації відрізняється від загального поняття особи в кримінології та соціології. До ідентифікаційної структури особи злочинця необхідно включати такі сторони як соціальна спрямованість, психічний склад, тілесна організація та мовний апарат. Інформативну структуру особи можуть доповнювати різного роду відхилення у її розвитку та стані (як психічних властивостей, так і соматичної організації) [3, с.149]. Можливо стверджувати, що саме від особи залежить спосіб, місце, час, обстановка вчинення злочину, а говорячи про особу терориста, то і питання віктимізації інших осіб.

На нашу думку, розглядаючи криміналістичну характеристику терориста слід акцентувати увагу на двох основних аспектах: соціальному і психологічному. Така диференціація є логічною, з огляду на соціальній обумовленості злочину та залежності від особи (як і більшість злочинів).

Як зазначає науковець Д.В. Ольшанський, психологічно тероризм – це ще й спосіб життя, мислення і особливої діяльності, включаючи її мотиви, ідеологічні обґрунтування та виправдання тих, хто використовує терор як мету (іноді - самоціль) та засіб досягнення своїх потреб та інтересів, а отже – терористів [3, с. 29]. У випадку з терористами психологічна обумовленість злочину є найскладнішою у дослідженні, адже здебільшого її майже неможливо дослідити, оскільки значну кількість найбільш масових терористичних актів вчиняють терористи-смертники. Проте, саме «особливе мислення та ідеї» роблять терористів надзвичайно небезпечними.

Психологічна специфіка терориста значно детермінована соціальною специфікою, тобто соціально-економічними умовами життя (бідність, війна, соціальні негаразди тощо), політичними умовами (політичний режим, революції, система владних відносин тощо) і найбільш визначальним чинником, на нашу думку, є соціальний клімат в якому знаходиться особа, тобто наявність особливих соціальних догм (наприклад, шаріат) та особливого (прихильного) соціального сприйняття з боку суспільства жорстокості, насильства тощо.

Крім наявності вище перелічених особливостей, має бути «каталізатор». По суті, «каталізатор» слід розглядати як будь-який факт, що призводить до розчарування певними соціально-системними явищами (діяльністю органів влади, соціальною ізоляцією, соціальною несправедливістю тощо), саме в момент появи «каталізатора» виникає мотивація, як найбільш складна категорія психологічно-соціальної характеристики терориста.

Важливо наголосити на тому, що зазвичай, терористи діють групами-однодумців, оскільки діяти самостійно досить складно. Як зазначає Ерік Шав, терористичні організації вербують більш молодих членів. Вони розгнівані, молоді та завзяті відправляються до тренувальних таборів, щоб вивчати мистецтво бою [5, с.63]. З урахуванням цього, можливо стверджувати, що середній вік членів терористичних угруповань 20-35 років. Причина вербування саме молодих осіб, зазвичай чоловіків, досить проста. Молоді люди більш активні та схильні до навчання, в більшості, схильні до самоаналізу. На підтвердження цього, можливо

навести статистичні дані: 45% злочинів скоюють особи у віці 18–30 років, 35% – 30–45 років, 20% – понад 45 років [6, с. 12].

Важливо наголосити, що організатори та керівниками терористичних груп є особи старшого віку, оскільки мають певний життєвий досвід, виконавці, зазвичай, особи більш молодшого віку.

Деякі вчені вказують на те, що імпульсивність та емоційність є невід'ємними елементами характеристики терориста, проте на нашу думку, така позиція є помилковою. Помилковість цієї позиції полягає в тому, що без значного «інтелектуального ресурсу», дуже складно спланувати, тим більше реалізувати масштабні терористичні акти, наприклад, теракти 11 вересня у Сполучених Штатах Америки. Отже, говорити про емоційність як невід'ємну складову характеристики терориста помилково.

У розрізі криміналістичної характеристики особи-терориста, варто звернути увагу на два особливих різновиди терористів, які на нашу думку, є найбільш поширеними. Перший, це терористи-фанатики, які найчастіше є представниками релігійних угруповань, важливо наголосити, що у деяких випадках, релігійні угруповання зливаються з терористичними. Зазвичай, фанатика є представниками радикальних або надто консервативних релігійних течій, які не сприймають релігійні відмінності або інновації, що і призводить до тероризму. Другий, більш особливий вид – це терористи-смертники, які представляють найбільшу суспільну небезпеку, оскільки їх психологічна підготовленість має надзвичайний рівень мотивації у поєднанні з ортодоксальними релігійними або політичними переконаннями.

Таким чином, можливо стверджувати, що криміналістична характеристика осіб які вчинили терористичний акт, є невід'ємний складовим елементом криміналістичної характеристики злочину. Особа терориста формується під впливом особливих соціально-психологічних факторів, які відіграють ключову роль при криміналістичній характеристиці. До соціальних факторів формування терориста слід віднести соціально-економічними умовами життя, політичні умовами та соціальний клімат, з урахуванням цим детермінант формуються

психологічні особливості особи-терориста (мотиви, ідеї тощо). Важливим елементом соціально-психологічної складової є наявність зовнішнього «каталізатора», який призводить до становлення мотивації терориста та вступу до терористичної організації тощо. Зазвичай, учасниками терористичних угруповань є особи віком від 20 до 35 років зі значним інтелектуальним потенціалом. Найбільшу небезпеку представляють терористи-фанатики та терористи-смертники.

Література:

1. Про боротьбу з тероризмом: Закон України від 20.03.2003 № 638-IV// Відом. Верх. Ради України. – 2003, – № 25, – ст.180;
2. Коновалова В. О. Тероризм: проблеми методики розслідування злочинів [Електронний ресурс] / В. О. Коновалова // Вісник до 10-річчя Академії правових наук України. – 2002. – Режим доступу до ресурсу: http://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/5803/1/Konovalova_721.pdf.
3. Клименко Н И. Идентификационные следственные и оперативно-розыскные действия в составе методики расследования преступлений / / Методика расследования преступлений: Сб.тр. - М.: б/в., 1976. - С. 149-151.
4. Ольшанский Л. В. Психология терроризма / Л. В. Ольшанский. – СПб. : Питер, 2004. – 288 с.
5. Shaw Eric D. Political Terrorists: Dangers of Diagnosis and an Alternative to the Psychopathology Model // International Journal of Law and Psychiatry. – 1986. – № 8. – Р. 59– 68.
6. Савчук М. В. Організаційно-тактичне забезпечення розслідування терористичних актів, вчинених з використання вибухових пристроїв: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. : спец. 12.00.09 "кримінальний процес і криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність" / Савчук М. В. – Львів, 2019. – 20 с.

ЩОДО ВИЗНАЧЕННЯ ЗАВДАНЬ ОРГАНІВ ВИКОНАВЧОЇ ВЛАДИ

Журавель Я.В.,

кандидат юридичних наук, доцент,

декан юридичного факультету

Академія праці, соціальних відносин і туризму,

м. Київ, Україна

Серед усіх органів державної влади саме виконавчі органи здійснюють діяльність у дуже широких сферах суспільного життя, серед яких управління економічною, соціальною, культурною сферою та адміністративно-політичним будівництвом. «Покликання цієї влади полягає у виконанні управлінської організаційної діяльності, спрямованої на виконання правових актів, прийнятих або безпосередньо народом, або його представницькими органами. Саме це становить сутність усієї діяльності виконавчої гілки влади й характер повноважень її органів, визначає підзаконність усіх рішень цієї влади» [1].

Відповідно до ч. 1 ст. 17 Закону України «Про центральні органи виконавчої влади», основними завданнями центральних органів виконавчої влади є: надання адміністративних послуг, здійснення державного нагляду (контролю), управління об'єктами державної власності, внесення пропозицій щодо забезпечення формування державної політики на розгляд міністрів, які спрямовують та координують їх діяльність, здійснення інших завдань, визначених законами України. Центральні органи виконавчої влади можуть здійснювати одне або кілька визначених ч. 1 цієї статті завдань [2].

Утім при законодавчому визначенні завдань виникають певні питання в частині, що стосується розмежування понять «нагляд» та «контроль», як це впливає з формулювання в Законі України «Про центральні органи виконавчої влади», адже у теорії права розуміння сутності контролю та нагляду доволі неоднозначне. Так, на думку В.К. Колпакова, контроль – одне з найбільш поширених і дієвих засобів забезпечення законності. Його сутність полягає в тому,

що суб'єкт контролю здійснює перевірку і облік того, як контрольований об'єкт виконує покладені на нього завдання і реалізує свої функції. Нагляд – здійснення спеціальними державними структурами цільового спостереження за дотриманням виконавчо-розпорядчими органами, підприємствами, установами і організаціями та громадянами правил, передбачених нормативними актами [3, с. 622]. Підтримує дану точку зору і В.М. Гаращук, який акцентує увагу на тому, що контроль як форма державної діяльності, відрізняється від нагляду тим, що він здійснюється повсякденно і безперервно. Головне, що відрізняє контроль від нагляду – контролюючий орган на відміну від наглядового, який має право втручатися в діяльність підконтрольного, а також те, що контролюючі органи (але аж ніяк не наглядові) мають право самостійно притягувати винних до правової відповідальності. Втручання в діяльність підконтрольного органу й право самостійно притягати винних осіб до правової відповідальності й становлять, на думку правознавця, основні відмінності контролю від нагляду [4, с. 82]. «Контроль припускає, що орган, який контролює, може відмінити акти підконтрольного органу, а нагляд пов'язується із можливістю наглядового органу лише звертати увагу піднаглядного органу на ті його порушення, які він виправляє сам чи їх виправляє орган вищого підпорядкування» [5]. Отже, контроль слід відрізнити від близького до нього виду державної діяльності – нагляду, так як нагляд виступає складовим, але водночас самостійним елементом більш широкої категорії «контролю», він ніби доповнює контроль і є його невід'ємною ланкою, основна ж відмінність між ними полягає у сферах їх застосування і засобах реалізації.

З урахуванням викладеного, пропонуємо внести зміни до ч. 1 ст. 17 Закону України «Про центральні органи виконавчої влади» та викласти її у такій редакції: «основними завданнями центральних органів виконавчої влади є: 1) надання адміністративних послуг; 2) здійснення контрольно-наглядової діяльності; 3) управління об'єктами державної власності, внесення пропозицій щодо забезпечення формування державної політики на розгляд міністрів, які спрямовують та координують їх діяльність; 4) здійснення інших завдань, визначених законами України».

Крім того, питання управління державною власністю так само є основною компетенцією іншого органу – Фонду державного майна України, який належить до центральних органів виконавчої влади зі спеціальним статусом. Тому питання належного розмежування функцій серед центральних органів виконавчої влади не втрачає своєї актуальності.

Зауважимо, що в науці права наразі поширеною є позиція, згідно з якою функціями органів виконавчої влади є пріоритетні напрями їх діяльності, у яких виявляється їх сутність та призначення в державному механізмі. Кожен із цих органів, відповідно до своєї компетенції, виконує притаманні йому функції, долучаючись до реалізації функцій держави. Так, А.А. Коваленко наголошує на тому, що виконавча влада реалізує цілий ряд функцій, які забезпечують існування механізму державної влади: забезпечення законопроектної бази; створення умов, сприятливих для здійснення ефективної макроекономічної політики й функціонування життєздатних фінансових інституцій ... [6]. На думку С.Г. Стеценка, «... виконавча влада в Україні призначена здійснювати контрольні повноваження, управління державним майном, антимонопольну діяльність та багато іншого. Суто ж виконання законів ... не є домінуючим серед інших складових призначення виконавчої влади. Це скоріше засіб, аніж мета, аніж призначення у його традиційному розумінні ...» [7].

Мають місце і інші точки зору, зокрема, Є.В. Мальцева вважає, що органи виконавчої влади, окрім виконання чинного законодавства, можуть самостійно ухвалювати нормативні акти загального характеру, втручаючись у сферу компетенції законодавчих органів, перебирати на себе певні судові функції, здійснювати контроль за роботою підпорядкованого їм апарату, а також позавідомчий контроль [8]. Однак слід не погодитися з вказаною точкою зору і підтримати наукову позицію С.В. Петкова, який вважає, що «роль виконавчої гілки влади має зосередитись саме на адмініструванні виконавчо-розпорядчої діяльності, що передбачає, серед іншого, позбавлення від невластивої їй функції нормотворення» [9]. Отже, головна мета виконавчої влади – якісне виконання завдань і функцій державного управління.

До проблемних питань у цьому напрямі також відносять невідповідність державних функцій потребам суспільства (це стосується розподілу функцій управління, форм правового регулювання соціальних процесів та відносин. Суть органу виконавчої влади визначається як організаційно-виконавча, регулююча, а не виконавчо-розпорядча, що сьогодні і покладено в основу адміністративної реформи); недостатній системний розподіл функцій між органами виконавчої влади та законодавчо закладений внутрішній конфлікт інтересів у діяльності кожного органу (на практиці це може означати діяльність багатьох органів в одній сфері суспільних відносин, кожен з яких надає дозволи і штрафує за невиконання правил, які сам і встановлює. Сюди ж слід віднести відсутність чіткого зв'язку між функціями центральних органів виконавчої влади, їхніми найменуваннями і місцем у системі центральних органів виконавчої влади та притаманну будь-якій бюрократичній системі схильність до самовідтворення).

Таким чином, неточності і помилки законодавчих актів при встановленні компетенції органів виконавчої влади найчастіше призводять до небажаних наслідків. Звідси впливає важливість розробки в теорії адміністративного права найбільш повного і чіткого визначення завдань органів виконавчої влади та їх подальшого закріплення на законодавчому рівні.

Література:

1. Виконавча влада і адміністративне право / за заг. ред. В.Б. Авер'янова. К.: Ін-Юре, 2002. 668 с. С. 18–20.
2. Про центральні органи виконавчої влади: Закон України від 17 березня 2011 року № 3166-VI. Відомості Верховної Ради України. 2011. № 38. Ст. 385.
3. Колпаков В.К. Адміністративне право України: підручник. К.: Юрінком Інтер, 1999. 736 с.
4. Гаращук В.М. Теоретико-правові проблеми контролю та нагляду в державному управлінні: дис. ... д-ра. юрид. наук: 12.00.07. Харків, 2003. 412 с.
5. Коннел Дональд М. Хартія з НАТО допоможе Україні знову посісти належне місце в Європі. НАТО. 1997. Спецвипуск. С. 23–25.

6. Коваленко А.А. Становлення і розвиток виконавчої влади в Україні: автореф. дис. ... канд. д-ра політичних наук: 23.00.02. Чернівецький національний університет ім. Юрія Федьковича, Київ, 2003. 28 с.

7. Стеценко С.Г. Виконавча влада та роль Конституції України в організації її діяльності. Юридична наука і практика. 2011. № 2. С. 67–72.

8. Мальцева Є.В. Теоретико-правові засади сутності виконавчої влади. Вчені записки Таврійського національного університету ім. В.І. Вернадського. Серія: «Юридичні науки». Т. 25(64). 2012. № 2. С. 80–87.

9. Петков С.В. Концепція адміністративно-правової реформи – основа розвитку публічного права України. Вісник Чернівецького Національного університету «Одеська юридична академія». Чернівці. 2017. Вип. № 4. С. 107–116.

10. Лук'янець Д.М. Метаморфози правового статусу центральних органів виконавчої влади. Вісник Харківського національного університету ім. В.Н. Каразіна. Серія: «Право». 2012. Вип. 11. С. 8–11.

ІНСТИТУТ ІМПІЧМЕНТУ ПРЕЗИДЕНТА ЯК ВАЖЛИВИЙ АСПЕКТ РЕАЛІЗАЦІЇ КОНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ

*Ищенко А.С.,
студентка юридичного факультету
Київський національний університет
імені Тараса Шевченка
м. Київ, Україна*

Інститут президентства було запроваджено ще у XVIII столітті, пройшло вже більше 200 років і така посадова особа як президент з'явилася у більшості світових держав. У різних країнах глави держав мають неоднаковий обсяг повноважень, проте ці посадові особи є надзвичайно важливими для функціонування державно-владного механізму. Президент асоціюється з гарантом Конституції; особою, відповідальною за дотримання основних прав та свобод

людини і громадянина, територіальної цілісності, незалежності, суверенітету держави; представником країни на міжнародному рівні. Саме тому питання відповідальності глави держави за власну діяльність видається дуже актуальним, оскільки це - ефективний інструмент впливу на покращення його роботи.

Схожі теми досліджували такі вчені як: Теліпко Р.С., Толкач А.М., Наливайко Л.Р., Мартинюк Р.С., Римарчук Н.А., Цимбалістичний Т.О., Павловська Н.Г. та інші. Від цього дане питання не втрачає актуальності, адже 10 вересня 2019 року було прийнято Закон України «Про особливу процедуру усунення Президента України з поста (імпічмент)».

Перш за все, варто розібратися зі значенням поняття «імпічмент». Саме слово походить від англійського «empechen», що в Середні віки означало «звинувачувати» [1,с.9]. На жаль, ні Конституція, ні інші законодавчі акти України не дають нам точного визначення. Зазвичай під імпічментом розуміють спеціальну процедуру відкликання з посад вищих службових осіб держави за вчинення злочинів, передбачених законодавством [2,с.17]. Зрозуміло, що процедура імпічменту може стосуватися не лише глави держави, як це передбачено в Україні, а і, наприклад, голови і суддів Конституційного суду, голови і суддів Верховного Суду, голови і суддів Апеляційного суду, а також окремих членів парламенту, як це зазначено у Конституції Литви [3,с.1].

Для більш точного розуміння варто детальніше розглянути світовий досвід з даного питання. Звісно, ідеальної моделі застосування імпічменту не існує, і у різних державах вона має значні відмінності. Так, умовно можна розподілити країни на ті, в яких вищезазначена процедура здійснюється за участі: парламенту (Литва, США, Індія), Конституційного суду (Словенія, Німеччина), Верховного Суду (Кіпр) тощо. При цьому, варто зазначити, що ініціює імпічмент, як правило, саме парламент. Ще одним критерієм поділу є підстави застосування імпічменту: у деяких країнах це лише державна зрада (Казахстан); в інших – вчинення певної категорії злочину (Франція); або ж будь-якого злочину (Киргизстан) і т.д. [4,с.501]. В Україні підставою для початку імпічменту є вчинення державної зради чи будь-якого іншого злочину [5].

З аналізу українського законодавства можна зрозуміти, що під ним розуміється саме усунення Президента України з поста в порядку імпічменту [5]. До прийняття закону 2019 року процедура імпічменту регламентувалася лише Конституцією та з 2010 Законом України «Про регламент Верховної Ради». Тоді у науковців постійно виникали питання щодо відсутності чіткого механізму реалізації даної процедури та неможливості поєднання конституційно-правової та кримінальної відповідальності, тому до українського парламенту було внесено низку законопроектів з даного питання, проте жоден з них до осені минулого року так і не був прийнятий.

Проаналізувавши Закон України «Про особливу процедуру усунення Президента України з поста (імпічмент)» можна однозначно зробити висновок, що передбачена ним процедура складна, проте чітко регламентована. Ініціюється вона, як і прийнято у світовій практиці, більшістю депутатів від конституційного складу парламенту. Другим кроком є створення спеціальної тимчасової слідчої комісії, яка зобов'язана надати висновки та пропозиції щодо вчинення президентом державної зради чи іншого злочину. Далі Верховна Рада заслуховує відповідні висновки і, за наявності достатніх підстав, шляхом таємного голосування приймає рішення про звинувачення президента. Після цього Конституційний Суд України надає висновок щодо конституційності процедури розгляду і розслідування, а Верховний Суд – щодо того чи містяться у діяльності президента ознаки злочину, у якому його звинувачують. У випадку, якщо ці висновки позитивні, Верховна Рада приймає постанову про усунення президента з поста.

Вищезазначені положення закону відповідають нормам статті 111 Конституції України, проте виникає питання щодо реальної можливості застосування цих положень, адже до цього моменту у нашій державі імпічмент жодного разу не використовувався. Перше зауваження може стосуватися підстав застосування процедури імпічменту, адже їх лише дві – державна зрада та інші злочини. Виникає питання чи не потрібно було розширити їх перелік, додавши до них, наприклад негідну поведінку, як у Мальті, чи грубе порушення

норм Конституції, як передбачено законодавством Болгарії?! На мою думку, не потрібно, адже низка європейських країн, що було зазначено вище, має ще коротший перелік підстав для можливого імпічменту глави держави. Крім того, державна зрада та будь-який інший злочин – це досить конкретизовані поняття, визначені Кримінальним кодексом України, що попереджує зловживання у можливості проведення процедури імпічменту без достатніх підстав.

Позитивним є порядок обрання спеціального прокурора та слідчих, які входять до спеціальної тимчасової слідчої комісії. По-перше, закон чітко передбачає вимоги до цих осіб – громадянство України, володіння державною мовою, вища юридична освіта, відсутність судимості, не менш як десятирічний стаж роботи слідчим чи прокурором. Тобто зрозуміло, що стати спеціальним прокурором чи слідчим зможе лише фахівець, який має досвід роботи в цій галузі. По-друге, передбачено: неможливість обрання особи, яка має чи може мати конфлікт інтересів; необхідність надання висновків щодо кожної кандидатури відповідним комітетом Верховної Ради; врахування принципу пропорційності депутатських фракцій (груп) у разі обрання на зазначені посади народних депутатів [5].

Недостатньо врегульованим проте видається питання щодо захисників Президента України, у статті 8 Закону вказано, що таких осіб може бути не більше п'яти та, що вони повинні захищати права, законні інтереси та свободи глави держави. Адвокат та кандидат юридичних наук Василь Мірошніченко зазначав незрозумілість відсутності конкретної вимоги щодо необхідності передбачення обов'язковості професійного адвоката для захисту інтересів Президента. Таке зауваження видається досить доречним, адже по суті йдеться про відповідальність за вчинення злочину, а у кримінальному процесі під поняттям «захисник» завжди розумівся професійний адвокат.

Найголовніше протиріччя у Законі стосується багатоступеневості та складності процедури імпічменту. З одного боку, це може зробити процедуру менш дієвою. З іншого боку, це правильно, адже глава держави – це надважлива посадова особа, яка не може бути усунена за бажанням конкретної

групи заангажованих суб'єктів. На прикладі інших держав можна побачити, що імпічмент – не проста процедура не лише у вітчизняному законодавстві. У США вона ініціюється будь-яким конгресменом, після чого повинна бути розглянута юридичним комітетом Палати представників, а потім підтримана власне самою Палатою, далі відбуваються судові засідання в Сенаті, за наслідками яких Сенат може підтримати імпічмент двома третинами голосів.

Можна зробити висновок, що прийняття Закону України «Про особливу процедуру усунення Президента України з поста (імпічмент)» звісно є позитивним кроком, який врешті зробить відповідальність глави нашої держави за вчинені ним діяння можливими. Це є необхідною передумовою функціонування правової держави та громадянського суспільства в ній. Звісно, Закон не є ідеальним, існують певні нюанси над якими варто попрацювати, але його наявність уже свідчить про те, що Президент України повинен буде нести відповідальність перед народом не лише на словах, а й на практиці.

Література:

1. Кресіна І.О. Інститут імпічменту: порівняльний політико-правовий аналіз/ Кресіна І.О., Коваленко А.А., Балан С.В., - К: Юридична Думка, 2004. – 173 с.
2. Наливайко Л. Процедура імпічменту: проблемні питання / Л. Наливайко, І. Пізніур // Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції. – 2016. – № 3. – С. 17–21
3. Конституція Литовської Республіки від 25.10.1992 [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://lib.rada.gov.ua/static/LIBRARY/catalog/law/lit_konst1.htm
4. Мохончук Б.С. Щодо Питання Про Класифікацію Існуючих Моделей Імпічменту (Теоретичний Аспект) / Б.С. Мохончук // Форум права. – 2011. - № 4. – с.500-504
5. Закон України «Про особливу процедуру усунення Президента України з поста (імпічмент)» // Відомості Верховної Ради України. –2019. – № 40, ст.212

ІНВЕНТАРИЗАЦІЯ ЗЕМЕЛЬНИХ РЕСУРСІВ

Клименко А.Ю.,

студентка юридичного інституту,

*ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»*

м. Київ, Україна

Постановка проблеми. Проблема облікової інвентаризації земель для цілей землеустрою набула ще більшої актуальності у межах проведення земельної реформи. На сьогодні державний земельний кадастр України характеризується недостатньою достовірністю та повнотою існуючої земельно-кадастрової інформації. Вважається, що саме інвентаризація земель дозволить перевести земельні відносини на якісно новий рівень розвитку, який буде позбавлений низки системних недоліків сучасного механізму управління земельними ресурсами в частині визнання та гарантування прав на землю.

Метою дослідження є висвітлення проблеми щодо ефективного проведення та використання матеріалів інвентаризації землекористувань та землеволодінь в сучасних земельних відносинах.

Методи дослідження. Дослідження виконувалось на основі наступних методів: монографічного – при вивченні та теоретичному узагальненні досліджень; системного аналізу – при аналізі процесуального порядку проведення облікової інвентаризації земель; статистичного – для аналізу даних отриманих під час інвентаризаційних робіт; абстрактно-логічного – при формуванні висновків та пропозицій.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема інвентаризації земель висвітлена в дослідженнях та публікаціях вчених: Д. В. Гавриловська, В.М. Горбачук, Б. С. Гузар, В. М. Дмитрусенко, М. І. Лакатош, Ю. І. Литвинець, А. Г. Мартин, Т. П. Остапчук, О. Г. Пономаренко, О. Ф. Ярмолюк та ін.

Незважаючи на широке висвітлення питання в науковій літературі, процедура інвентаризації земель потребує додаткового вивчення.

Виклад основного матеріалу досліджень. Інвентаризація земель – це процес складання детального опису майна. Найчастіше термін «інвентаризація» застосовується для визначення елементу методу бухгалтерського обліку, за допомогою якого визначається фактичний розмір активів, капіталу та зобов'язань, а також зіставлення отриманих результатів з даними бухгалтерського обліку [3, с. 42].

Правознавець М. І. Лакатош зазначає, що інвентаризація земель на початку земельної реформи розглядалась як спосіб одержання первинних відомостей для надання земельних ділянок громадянам, ведення обліку земель. Інакше кажучи, інвентаризація мала б забезпечити створення «первинного земельного кадастру», на базі якого стало б можливим ведення чергових кадастрових планів (карт) із відображенням усіх об'єктів кадастрового обліку [4, с. 156].

Відповідно до ст. 35 Закону України «Про землеустрій» від 2003 року [1] інвентаризація земель проводиться з метою встановлення місця розташування земельних ділянок, їхніх меж, розмірів, правового статусу, виявлення земель, що не використовуються, використовуються нерационально або не за цільовим призначенням, встановлення кількісних та якісних характеристик земель, необхідних для ведення державного земельного кадастру, здійснення державного контролю за використанням та охороною земель і прийняття на їх основі відповідних рішень органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування.

Роботи, пов'язані з інвентаризацією земель проводяться відповідно до положень Постанови Кабінету Міністрів України № 513 від 05.06.2019 року «Про затвердження Порядку проведення інвентаризації земель та визнання такими, що втратили чинність, деяких постанов Кабінету Міністрів України» [2].

Об'єктами інвентаризації земель є територія України, територія адміністративно-територіальних одиниць або їх частин, масив земель сільськогосподарського призначення, окремі земельні ділянки.

Проведення державної інвентаризації земель забезпечує Державна служба України з питань геодезії, картографії та кадастру або його територіальний орган шляхом прийняття наказу про проведення державної інвентаризації земель:

1. Підставою для проведення інвентаризації масиву земель сільськогосподарського призначення є: рішення органу виконавчої влади, уповноваженого здійснювати розпорядження земельною ділянкою для земель державної власності, рішення сільської, селищної, міської ради, на території якої розташований масив – в інших випадках. Замовниками технічної документації, відповідно до законодавства, можуть бути органи державної влади, Рада міністрів Автономної Республіки Крим чи органи місцевого самоврядування, землевласники і землекористувачі. Розробниками технічної документації з інвентаризації земель є фізичні та юридичні особи, які мають ліцензію на проведення робіт із землеустрою.

2. Для проведення інвентаризації земель замовник укладає з виконавцем договір про розроблення технічної документації із інвентаризації земель, складається та погоджується кошторис на виконання даного виду робіт. Термін виконання умов договору становить не більше 6 місяців.

3. Проведення робіт. Роботи з інвентаризації земель включають обстежувальні, топографо-геодезичні та проектно-вишукувальні роботи, складення і оформлення технічної документації в паперовій та електронній (цифровій) формі.

4. Після виконання робіт із інвентаризації земель, виконавець подає технічну документацію на затвердження замовникові. Крім того, матеріали, отримані у результаті проведення інвентаризації земель, підлягають внесенню до Державного земельного кадастру. Як стверджує науковець А. Г. Мартин, в Україні ніколи не було точного обліку земель, а цифри відомчої статистики завжди були приблизними. При цьому, документи на землю зберігаються здебільшого в паперовому вигляді, а якісного електронного реєстру взагалі не існує. Більше того, основний масив зберігається в районних управліннях земельних ресурсів. Яскравим є приклад Чкалівської об'єднаної територіальної громади в Харківській області. Державна служба України з питань геодезії, картографії та кадастру пропонувала передати у власність громади 1155,7 гектарів земель. Проведення інвентаризації з ініціативи громади показало

значно більші цифри. Як наслідок у комунальну власність громади було передано 3800 гектарів. Тобто громада змогла відстояти в 3 рази більше земель, ніж нарахував державний орган.

Фактично громади не можуть прослідкувати за діяльністю Державної служби України з питань геодезії, картографії та кадастру. Тому проведення інвентаризації земель на належному рівні стане одним з ключових факторів подальшого успіху й розвитку кожної громади та об'єднаної територіальної громади зокрема. Варто зазначити, що в Державній службі України з питань геодезії, картографії та кадастру відсутня інформація стосовно більш ніж 20 % земель України. Близько 5–6 млн земельних ділянок перебувають поза кадастровим обліком, хоча значна частина цих земель розташована в межах населених пунктів. І це не пайові ділянки, адже приватні сільськогосподарські землі досить непогано зареєстровані у кадастрі. Умовно «проблемними» є передусім присадибні земельні ділянки та ділянки під садівництво, які формувалися ще у радянський час та в роки незалежності України.

Багато державних підприємств теж ніколи не переймалися виконанням землевпорядних робіт та реєстрацію своїх землекористувань у кадастрі, вважаючи, що їхні права на землю засвідчуються «серпасто-молоткастими» державними актами радянської доби. Ще одна проблема – землі державних сільськогосподарських підприємств – це, зазвичай, великі земельні масиви у сотні гектарів, тому інвентаризацію часто не хочуть розпочинати, бо в таких ділянках сотні інших суміжних з невирішеними спорами. Невеликій присадибній ділянці завжди набагато легше встановити межі, аніж великому земельному масиву. Щодо приватних паїв, ситуація набагато краща: до кадастру внесено понад 83 % паїв. Слід серйозно дерегулювати процедури формування та реєстрації земельних ділянок та запровадити просту процедуру виправлення кадастрових помилок. Адже керівники багатьох державних підприємств та установ мають цікаву дилему – підприємство має радянський державний акт, в якому написано, що у нього 1000 гектарів землі. Але за час земельної реформи, яка триває вже чверть століття, обсяги земельної ділянки

значно скоротилися: щось було передано у власність фізичних чи юридичних осіб, підприємств, організацій тощо. Таким чином, фактично лишилося 800 гектарів. В даному випадку, керівник підприємства не буде зацікавлений в проведенні інвентаризації, яка може спричинити «неприємності» підприємству [5]. Таким чином, проведення інвентаризації земель забезпечить: 1.

Створення повноцінної бази даних про всі земельні ділянки на паперових та електронних носіях, завдяки чому, підвищиться інвестиційна привабливість земель, спроститься пошук потенційних земельних ділянок для інвестора та містобудівних потреб. 2. Отримання державними органами можливості організації постійного контролю за використанням земель. 3. Виявлення всіх землекористувачів, власників землі зі встановленням меж їх ділянок.

4. Конкретизувати адресну спрямованість при реалізації природоохоронних заходів та персоніфікувати відповідальність за використання земельних ділянок не за цільовим призначенням або з порушенням земельного законодавства.

5. Значне скорочення витрат при присвоєнні кадастрового номеру.

Висновки і пропозиції. З наведеного вище можна зробити висновок про те, що в умовах проведення земельної реформи інвентаризація сприятиме оцінці кількісного та якісного стану земель, приведенню у відповідність документів права власності на земельні ділянки, перевірці цільового використання землі, підготовці до зонування території та залученню інвестицій.

Найбільшого економічного ефекту можна досягти лише при послідовному виконанні робіт з інвентаризації: від початкової ланки – землекористувача до загальнодержавної системи даних – земельного кадастру. Поточна ситуація потребує також нагального дерегулювання процедури формування та реєстрації земельних ділянок та запровадження простої процедури виправлення кадастрових помилок.

Література:

1. Про землеустрій: Закон України від 22 травня 2003 р. № 858-IV. Відомості Верховної Ради України. 2003. № 36. Ст. 282.

2. Про затвердження Порядку проведення інвентаризації земель та визнання такими, що втратили чинність, деяких постанов Кабінету Міністрів України: Постанова Кабінету Міністрів України від 05 червня 2019 року. № 513. Урядовий кур'єр. 20 червня 2019 року. № 114.

3. Гавриловська Д. В., Остапчук Т.П. Інвентаризація земельних ділянок: обліково-практичний аспект: Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналіз. 2018. Випуск 3 (41). С. 42–46.

4. Лакатош М. І. Необхідність проведення інвентаризації земель в Україні. Організаційно-правові передумови: Науковий вісник Ужгородського університету: Серія: Географія. Землеустрій. Природокористування. Ужгород: Говерла. 2013. Вип. 2. С. 156–161.

5. Мартин А. Г. Інвентаризація земель: як її здійснювати в сучасних умовах [Електронний ресурс]. А.Г. Мартин. – Режим доступу: http://www.zsu.org.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=2254:2011-05-27-14-48-38&catid=62:2011-01-12-14-57

УДК: 349.4

Юридичні науки

РЕФОРМУВАННЯ ЗЕМЕЛЬНИХ ВІДНОСИН В УМОВАХ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ

Клименко А.Ю.,

студентка юридичного інституту,

*ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»*

м. Київ, Україна

Науково обґрунтовано і на політичному рівні визнано, що одним із шляхів усунення проблем з формування, становлення та розвитку земельних відносин в Україні є децентралізація державного управління. На сьогодні в Україні впроваджується вже другий етап децентралізації (2019–2021 рр.), який ознаменувався численними реформами та невирішеними викликами першого етапу (2014–2018 рр.).

Постановка проблеми. Володіння, вмале користування та ефективне розпорядження земельними ресурсами є основою економічної самостійності територіальних громад.

Однак стан життєдіяльності останніх ускладнений проблемами невизначеності поняття правового статусу об'єднаних територіальних громад; відмежування земель, які належать державі, від земель, які перейшли у власність територіальних громад; особливостей використання земельних ресурсів територіальними громадами загалом.

Метою дослідження є обґрунтування підходів до децентралізації державного управління земельними ресурсами територіальної громади.

Методи дослідження базуються на фундаментальних наукових працях вітчизняних вчених щодо управління земельними ресурсами в умовах децентралізації. У процесі дослідження використовуються такі методи: монографічного аналізу – для вивчення та узагальнення існуючих наукових і методичних підходів до формування відносин з управління майном територіальною громадою; економіко-статистичний – для аналізу сучасного стану та розвитку земельних відносин в умовах децентралізації; розрахунково-аналітичний – для визначення рівня ефективності проведених реформ; абстрактно-логічний аналіз – для формулювання наукових положень та висновків.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження проблеми децентралізації державного управління земельними ресурсами здійснюють науковці:

О. М. Бориславська, О. С. Дорош, І. О. Дробот, І. Б. Заверуха, Е. М. Захарченко, В. Ф. Камінський, Л. П. Коломієць, А. Г. Мартин, М. І. Стегней, А. В. та А. М. Третяк, Ю. О. Удовенко, І.П. Шевченко, І. Б. Школик та інші.

Однак додаткової уваги потребують питання управління земельними ресурсами об'єднаними територіальними громадами, а саме, що стосується різних сфер їх життєдіяльності, зокрема, володіння, користування та розпорядження.

Виклад основного матеріалу досліджень. Великий тлумачний словник сучасної української мови визначає децентралізацію як систему управління, за якої частина функцій центральної влади переходить до місцевих органів

самоуправління; скасування або послаблення централізації. Отже, як зазначає правник М. І. Стегней, децентралізація – це перерозподіл або диспергування значних повноважень та бюджетів від державних органів органам місцевого самоврядування [8, с. 110].

Таким чином, у квітні 2014 року Кабінет Міністрів України схвалив основний концептуальний документ – Концепцію реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади (далі – Концепція) [5]. Метою Концепції є створення механізму й підходів для формування ефективного місцевого самоврядування та територіальної організації влади для створення й підтримки повноцінного життєвого середовища для громадян; узгодження інтересів держави та територіальних громад. Серед завдань Концепції є «... створення чіткого механізму врегулювання питання приватизації та володіння муніципальною землею та власністю». Одразу ж після прийняття цього документу був затверджений План заходів щодо реалізації Концепції, який й надав старт реформі.

Задля реалізації положень Концепції та завдань Плану заходів, необхідно було в першу чергу внести відповідні зміни до Конституції України, а також сформувавши пакет нового законодавства. Зміни до Конституції, перш за все, мали вирішувати питання утворення виконавчих органів обласних та районних рад, реорганізації місцевих державних адміністрацій в органи контролю-наглядного типу, дати чітке визначення адміністративно-територіальної одиниці – громади.

Зусиллями вітчизняних фахівців, практиків, науковців, експертів проєкт змін до Конституції був розроблений та переданий на широке публічне обговорення. Запропоновані зміни підтримало суспільство та високо оцінила Венеційська Комісія. Однак політичні обставини не дозволили Верховній Раді України прийняти подані Президентом України зміни до Конституції щодо децентралізації. Тому Кабінет Міністрів України з 2014 року розпочав реформу в межах чинної Конституції України.

За цей час вже сформований і діє основний пакет нового законодавства, впроваджуються першочергові законодавчі ініціативи. Внесені зміни до

Бюджетного та Податкового кодексів України, завдяки яким відбулася фінансова децентралізація, а місцеві бюджети за останні роки зросли на 165,4 млрд грн. Прийнятий 5 червня 2014 року Закон України «Про співробітництво територіальних громад» створив механізм вирішення спільних проблем громад, яким вже скористалися 975 громади [2].

Прийнятий 5 лютого 2015 року Закон України «Про засади державної регіональної політики» сприяв зросту державної підтримки регіонального розвитку та розвитку інфраструктури громад [3]. Одночасно прийнятий Закон України «Про добровільне об'єднання територіальних громад» надав змогу почати формувати спроможний базовий рівень місцевого самоврядування [4].

Згідно з даними Державної служби статистики України з 2015 по 2020 роки в Україні створено 982 об'єднані територіальні громади. До їх складу увійшли більше 4000 колишніх місцевих рад. В межах створених об'єднаних територіальних громад мешкають 11, 7 млн осіб, що еквівалентно 33 % населення України. Такі темпи міжмуніципальної консолідації міжнародні експерти називають дуже високими.

Однак землями, розташованими за межами населених пунктів, продовжувала розпоряджатися Державна служба України з питань геодезії, картографії та кадастру. Суттєва частина цих земель здавалася в оренду за найменшою орендною платою – 1-3%, тобто за цінами, нижчими за ринкові, а об'єднані територіальні громади були повністю усунені від розпорядження такими земельними ділянками державної власності. Це збільшувало корупційні ризики, а громади недоотримували кошти на свій розвиток. Органи місцевого самоврядування фактично мали вплив лише на 12% власних територій і були позбавлені можливостей ефективно планувати їх розвиток.

У 2018 році розпорядженням Кабінету Міністрів України № 60-р «Питання передачі земельних ділянок сільськогосподарського призначення державної власності в комунальну власність об'єднаних територіальних громад» у власність останніх було передано близько 1,5 млн. га земель сільськогосподарського призначення, розташованих за межами населених

пунктів [6]. Однак ні законодавчого, ні методологічного інструменту для реалізації цих положень надано не було. Наразі земля, фактично, знаходиться під контролем Державної служби України з питань геодезії, картографії та кадастру. Більше того, сам процес має велику кількість прогалин, а державні органи на місцях намагаються маніпулювати ними.

Як зазначає правчиня Ю. О. Удовенко, проблема загострюється ще й тим, що Закон України «Про добровільне об'єднання територіальних громад» не закріплює юридичного визначення поняття «об'єднана територіальна громада», а також не визначає її правовий статус [9, с. 53–54]. Крім того, ані в земельному, ні в містобудівному законодавстві не закріплено визначення території об'єднаної територіальної громади як об'єкту. Не менш важливою проблемою залишається відсутність чітких меж об'єднаних територіальних громад, що може ускладнити розуміння приналежності земель об'єднаним територіальним громадам та процес розпорядження цими землями.

Задля ефективного управління земельними ресурсами, насамперед, необхідно визначити правовий статус об'єднаної територіальної громади в Земельному кодексі України як муніципального суб'єкта, який утворюється шляхом добровільного об'єднання або приєднання територіальних громад у межах однієї області.

Виходячи зі складової мети децентралізації державного управління, зокрема формування з сукупності об'єднаних населених пунктів економічно спроможної територіальної громади, вбачається необхідним належним чином передати останній право власності на прилеглі території.

Водночас це сприятиме залученню додаткових інвестицій для наповнення бюджету громад. Однак в даному питанні необхідна гнучкість, оскільки тут сходяться інтереси не тільки самої громади, але й інвестора та держави.

Тому цікавою вбачається думка правознавця І. О. Дробота про те, що регулювання земельних відносин в Україні в частині володіння, користування, розпорядження, використання, охорони та відтворення земель буде більш якісним, якщо об'єднаній територіальній громаді будуть надані повноваження

змінювати цільове використання землі, що є в межах юрисдикції органів місцевого самоврядування, так і прилеглих до неї земель [7, с. 9]. Такий підхід дозволить громаді ефективно використовувати результати інвестування для організації своєї життєдіяльності. Задля регламентації зміни цільового призначення земель територіальною громадою пропонується ввести новий нормативний документ – план території громади, в якому відобразатиметься теперішній та перспективний опис землі громад, вказано, в яких випадках громада може, а в яких зобов'язана змінити цільове використання належної їй землі та обумовлено механізм його прийняття.

Висновки і пропозиції. З наведеного вище можна зробити висновок про те, що володіння, вміле користування, ефективне розпорядження земельними ресурсами є основою економічної самостійності територіальної громади. Тому задля досягнення економічної самостійності, насамперед, необхідно визначити правовий статус об'єднаної територіальної громади в земельному законодавстві.

Також пропонується надати об'єднаним територіальним громадам повноваження змінювати цільове використання земель, що є в межах юрисдикції органів місцевого самоврядування та прилеглих до них земель. У зв'язку з цим пропонується ввести новий нормативний документ – план території громади, в якому би обумовлювались всі обставини таких змін.

Література:

1. Конституція України, прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 26 червня 1996 р. Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. Ст. 141.

2. Про співробітництво територіальних громад: Закон України від 17 червня 2014 р. № **1508-VII**. Відомості Верховної Ради України. 2014. № 34. Ст.1167.

3. Про засади державної регіональної політики: Закон України від 5 лютого 2015 р. № **156-VIII**. Відомості Верховної Ради України. 2015. № 13. Ст.90.

4. Про добровільне об'єднання територіальних громад: Закон України від 5 лютого 2015 р. № 157–VIII. Відомості Верховної Ради України. 2015. № 13. Ст. 91.

5. Про схвалення Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні: розпорядження Кабінету Міністрів України від 1 квітня 2014 р. № 333-р. Урядовий кур'єр. 2018. № 67.

6. Питання передачі земельних ділянок сільськогосподарського призначення державної власності у комунальну власність об'єднаних територіальних громад: розпорядження Кабінету Міністрів України від 31 січня 2018 р. № 60-р. Урядовий кур'єр. 2018. № 31.

7. Дробот І.О. Децентралізація державного управління земельними ресурсами територіальної громади в Україні. Публічне адміністрування: теорія та практика. Випуск 2 (14). 2015. С. 9.

8. Стегней М. І. Децентралізація як передумова сталого розвитку сільських територій: Розвиток продуктивних сил і регіональна економіка. Випуск 1. 2016. С. 109–116.

9. Удовенко Ю.О. Правові проблеми використання земельних ресурсів об'єднаними територіальними громадами: Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Юриспруденція. 2019. № 41. Том 2. С. 52–55.

Юридичні науки

ПРОБЛЕМА ШТУЧНОГО ПЕРЕРИВАННЯ ВАГІТНОСТІ У КОНТЕКСТІ ПРАВА НА ЖИТТЯ

Коробчей А. Ю.,
студентка юридичного факультету
Київський національний університет
імені Тараса Шевченка
м. Київ, Україна

Стаття 27 Конституції України закріплює положення про те, що кожна людина має невід'ємне право на життя. Ніхто не може бути свавільно позбавлений життя. Обов'язок держави – захищати життя людини. Кожен має право захищати своє життя і здоров'я, життя і здоров'я інших людей від

протиправних посягань [1]. Але беручи до уваги глобальні темпи розвитку людства, важливо зазначити, що вже протягом багатьох років актуальним залишається питання права жінки на аборт, адже воно стосується не тільки аспектів медичних, а і правових та морально-етичних. І хоч спільної думки щодо вирішення даного питання серед країн практично не існує, але можна прослідкувати перспективну динаміку розвитку поглядів різних держав, у тому числі і України, на штучне переривання вагітності протягом останніх десятиліть.

Сьогодні існує багато дискусій серед держав, які ратифікували Європейську конвенцію з прав людини, щодо того, з якого ж моменту починається життя людини. Найпопулярнішими є два підходи до розуміння цього питання: теорія «pro life» та теорія «pro choice». Прихильники першої стверджують, що життя починається з моменту зачаття дитини, і тому вона потребує захисту своїх прав ще перебуваючи в утробі матері. Друга теорія говорить про те, що початком життя є момент народження дитини, тобто його відділення від організму матері. Теорія вибору залишає за жінкою право на недоторканість приватного життя, а перша – розглядає аборт як вбивство [2, с. 585]. Та держави все ж далеко не одностайні у питанні про те, чи можна на законодавчому рівні дозволити проведення абортів. У 2017 році в Україні був створений законопроект «Проект закону про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо обмежень по проведенню операцій штучного переривання вагітності (абортів)». Цей законопроект фактично мав на меті заборонити проведення абортів, крім випадків, коли вагітність загрожує життю жінки[3]. Звісно, можна вважати, що він направлений на покращення демографічної ситуації у країні та на захист жінки від шкідливого втручання в її організм. Але якщо аборти будуть заборонені, це принесе не менше шкоди жінкам. Адже Україна має не мало негативного досвіду, коли законодавчо заборонені дії все одно проводяться нелегально. Перед прийняттям таких кардинально важливих рішень обов'язково потрібно вивчати досвід інших держав у цьому питанні. У Ірландії аборти були категорично заборонені до 2014 року. Жінка, яка вбила свою ще ненароджену дитину отримувала 14 років

в'язниці. У 2012 році стало відомо про смерть Савіти Халаппаванар, яка була на 17-му тижні вагітності, коли лікарі діагностували, що плід є нежиттєздатним. Проте навіть після цього вони не погоджувалися робити аборт. Вагітна жінка померла від сепсису. Цей випадок викликав багато протестів у сусідніх країнах. Не менш важливою є практика Європейського суду з прав людини у справах, що стосуються порушення права на життя. Такі питання були предметом багатьох спорів, серед яких «Тисяч проти Польщі» від 20 березня 2007 року. Суть справи полягала в тому, що заявницю було відмовлено від терапевтичного абортів, після попередження про те, що її важка форма міопії може погіршитися, якщо вона виносить вагітність до кінця терміну. Вже після народження дитини, у жінки сталася кровотеча на сітківці ока, що призвело до обмеження її можливостей. ЄСПЛ вирішив, що було порушено статтю 8 Європейської конвенції з прав людини (право на повагу до приватного та сімейного життя), коли жінці відмовили у проведенні тестів, які могли б визначити, чи були умови для законного абортів[4]. ЄСПЛ також багато уваги приділяє питанню того, чиє життя має захищатися в першу чергу: вагітної жінки чи ембріона, який ще може мати багато ризиків щодо свого майбутнього розвитку. Серед більшості європейських держав загальноприйнятою є думка, що аборт на ранніх строках вагітності (до 12 тижнів) не є порушенням статті 2 Європейської конвенції з прав людини (право на життя). До того ж Європейським судом з прав людини було визначено, що в ембріона немає «абсолютного права» на життя, що означає, що захист життя ембріона не можна розглядати окремо від захисту вагітної жінки [5]. Велику роль при вирішенні цього питання сьогодні відіграє і церква, яка виступає за заборону абортів та вважає їх вбивством.

На національному рівні штучне переривання вагітності у нашій державі регулюється Постановою Кабінету Міністрів України «Про реалізацію статті 281 Цивільного кодексу України» від 15 лютого 2006 року. Тобто окремого закону, який би конкретно регламентував це питання у нас немає. До 2006 року це питання регулювалося Постановою Кабінету Міністрів України від 12 листопада 1993 року № 926 «Про порядок штучного переривання вагітності від 12 до 28

тижнів». Згодом у 2003 році з прийняттям Цивільного кодексу цей термін було обмежено до 22 тижнів. Постанова 2006 року порівняно з попередньою має більш повний перелік підстав, які дозволяють здійснити штучне переривання вагітності строком до 22 тижнів. Якщо раніше такі підстави могли бути медичними та соціальними, то зараз законодавчо визначено медичні підстави, а соціальні дещо скоротили, вони можуть бути індивідуалізовані та визначені логічним шляхом. Тобто відбулась лібералізація підстав для проведення абортів. Якщо штучне переривання вагітності строком до 12 тижнів – це виключно справа вагітної жінки, то для того щоб зробити це на більш пізньому терміні потрібне підтвердження того, що вагітність та народження дитини несуть загрозу життю жінки[6]. Та все ж наше законодавство потребує окремого закону, а не підзаконного нормативно-правового акту для регулювання даного питання, який би врахував усі його аспекти, включаючи досвід інших держав. Щодо самого ембріона, можна зазначити, що наше законодавство охороняє лише його майбутні права, які можуть виникнути після його народження, а не на стадії внутрішньоутробного розвитку. Хоча ст. 1222 Цивільного кодексу закріплює, що особи, які були зачаті за життя спадкодавця і народжені живими після відкриття спадщини можуть бути спадкоємцями за заповітом і за законом [7]. Тому законодавство України охороняє права зародка лише у цьому аспекті.

Виходячи із загальних положень та спираючись на сукупність усіх вищезгаданих фактів, можна підсумувати, що принципи міжнародно-правового регулювання права на життя у різних державах суперечать один одному. Недостатньо врегульованим залишається питання про те, що має охоронятися в першу чергу: право на життя чи право бути народженим. А також відкритим залишається питання про регулювання цього питання законом в Україні.

Література:

1. Конституція України від 28 червня 1996 року.
2. Бурлеца С. Б. Право на життя зародку: цивільно-правове регулювання штучного переривання вагітності (аборту). Актуальні проблеми держави і права. 2004. С. 584-590.

3. Голубов Д. І. Проект закону про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо обмежень по проведенню операцій штучного переривання вагітності (абортів) від 27.03.2017. [Електронний ресурс] URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=61424.

4. Практика ЄСПЛ. Український аспект. Репродуктивні права. [Електронний ресурс] URL: <https://www.echr.com.ua/publication/reproduktivni-prava/>.

5. Практика Європейського суду з прав людини (прецеденти та коментарі з питань кримінального судочинства)/ За редакцією та зі вступним словом Й. Л. Бронза. – О.: Фенікс, 2010.

6. Постанова Кабінету Міністрів України «Про реалізацію статті 281 Цивільного кодексу України» від 15 лютого 2006 року № 144. [Електронний ресурс] URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/144-2006-%D0%BF>.

7. Цивільний кодекс України в редакції від 02. 04. 2020. [Електронний ресурс] URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15>.

Юридичні науки

ДОНОРСЬКІ ОРГАНИ ЯК ОБ'ЄКТ ЦИВІЛЬНОГО ПРАВА

Лешко О.Д.

*студентка інституту
прокуратури та кримінальної юстиції
Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого
м. Харків, Україна*

На сучасному етапі розвитку досягнення медицини дозволяють у багатьох випадках зберегти життя або поліпшити його якість. Одним із таких дієвих способів, а в окремих випадках єдиним методом лікування окремих хвороб (цироз печінки, рак нирок, порок серця), світова спільнота розглядає трансплантацію органів і тканин особи, що останнім часом є досить дискусійним у середовищі науковців і щодо її законодавчої регламентації.

Донорство органів, анатомічних матеріалів та інших репродуктивних клітин, як метод лікування низки найтяжчих захворювань людини, застосовується саме тоді, коли усунення небезпеки для життя або відновлення здоров'я хворого іншими методами лікування неможливе. Тому проблема донорства органів, анатомічних матеріалів та інших репродуктивних клітин на сьогодні має розглядатися не тільки з медичної (біологічної), філософської, морально-етичної, а також з правової точки зору.

Сьогодні широко обговорюваними визнаються проблеми з'ясування правничого статусу та місця донорських органів і тканин особи в системі об'єктів цивільних прав. Отже, від цивільно-правової науки вимагається зрозуміле тлумачення цього питання, що забезпечить захист конституційного права людини на охорону життя та здоров'я, на особисту недоторканність у разі здійснення трансплантології донорських органів від різних зловживань у цій сфері. Щодо майбутнього правничого нормування вказаної сфери, на першому місці, стоїть визначення статусу таких об'єктів, як органи та тканини, а також інші анатомічні матеріали людини.

Дана проблема є цілком очевидною і її варто розглядати у цивільному праві.

У ст. 177 Цивільного кодексу (далі – ЦК) України до об'єктів цивільних прав віднесені речі, в тому числі гроші та цінні папери, інше майно, майнові права, результати робіт, послуги, результати інтелектуальної, творчої діяльності, інформація, а також інші матеріальні та нематеріальні блага.

За загальним правилом речі, як і інші об'єкти цивільних прав, можуть вільно відчужуватися або переходити від однієї особи до іншої на підставі різних цивільно-правових угод та інших юридичних фактів у порядку універсального правонаступництва або іншими способами.

У зв'язку з цим, питання щодо визначення певного місця донорських органів набуває ще більшої невизначеності. Відповідно, існують різні думки щодо статусу донорських органів. Одні автори вважають, що донорські органи особи не наділені речовино-правничим статусом і не можуть розглядатися як нематеріальні блага через особливість їх походження. Так, З. Л. Волож вказує

на те, що хоча й органи та тканини відокремлюються від тіла людини, але вони залишаються частиною організму, а не матеріального світу, оскільки утворюються внаслідок природного біологічного процесу.

Інші вчені обґрунтовують думку про те, що донорські органи особи слід визнати самостійним об'єктом цивільного права, обмеженим в обороті, до якого можливе застосування положень, встановлених для обороту речей у частині, що не суперечить законодавчим актам і сутності об'єкта. І. Р. Пташник зазначає, що донорські органи, що вилучаються з тіла особи, є специфічними речами. З моменту їх відділення від організму вони будуть визначатись речами, обмеженими в цивільному обороті. Однак вони не можуть мати майнової цінності, бути товаром.

А ще й остання група вчених-цивілістів, яка вважає, що анатомічні матеріали людини не є нематеріальними благами, Так, Л. О. Красавчикова вказує на те, що такі матеріали особи є особистими немайновими благами, із приводу яких складаються цивільні відносини донорства та трансплантації. Після відділення від конкретної людини припускається, що трансплантати втрачають свою індивідуально-особистісну визначеність. При цьому право на донорство та трансплантацію вчена відносить до елементів, що входять у регулятивну ланку права на здоров'я. Певне «опредмечення» окремих елементів організму людини, їх перетворення на анатомічні матеріали відбувається з моменту від'єднання від організму (вилучення з організму) живої людини з донорською метою окремого анатомічного матеріалу. Можливість зберігати певний час та за певних умов свої корисні властивості забезпечує здійснення такого «опредмечення». Після того, як анатомічний матеріал трансплантовано (введено) реципієнтові, свій «опредмечений» зміст він автоматично втрачає, перетворюючись на органічний елемент організму реципієнта.

Отже, на даний момент, впроваджувати вільне розпорядження та вільний обіг анатомічних матеріалів, з урахуванням зростання показників кримінальної активності населення, є не досить небезпечним, але незважаючи на різноманітність позицій, правовий статус донорських органів, що вилучаються

з людського організму, все ж, залишається в дискусійному полі та визнається таким, що вимагає законодавого врегулювання. Адже, неврегульованість цього питання правом може негативно відобразитися на практиці поводження з органами та певними матеріалами людини.

Література:

1. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 р. // Відомості Верховної Ради України .

2. Пташник І. Р. Цивільно-правове регулювання трансплантації в Україні : канд. юрид. наук / І. Р. Пташник. – Київ, 2016. – 211 с.

3. Красавчикова Л. О. Понятие и система личных, не связанных с имущественными правами граждан (физических лиц) в гражданском праве Российской Федерации : автореф.д-ра юрид. наук / Л. О. Красавчикова. – Екатеринбург, 1994. – 43 с.

4. Губський О.В. Характеристика об'єктів цивільних правовідносин донорства органів та інших анатомічних матеріалів та репродуктивних клітин, — 2014 р.

Режим доступу: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi_bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/Nashp_2014_10_27.pdf

Юридичні науки

ОСОБЛИВОСТІ КОНСТИТУЦІОНОЇ СКАРГИ ЯК МЕХАНІЗМУ ЗАХИСТУ ПРАВ І СВОБОД ЛЮДИНИ

Малофій Ксенія

студентка 1 курсу

юридичного факультету ЧНУ

Науковий керівник: Федорчук М.

Конституція України у другому розділі визначає основні права та обов'язки людини та громадянина, окреслює свободи та гарантії захисту інтересів кожного,

незалежно від правового, соціального чи іншого статусу, в тому числі і можливість звернення кожного до суду за захистом порушених прав і свобод. На сьогодні ще одним механізмом такого захисту виступає конституційна скарга. Якщо раніше, до внесення змін до Конституції України в частині визначення поняття та змісту конституційної скарги та прийняття закону України «Про Конституційний Суд», в якому глава 7 розкриває суть конституційної скарги, ставилося під сумнів повнота системи юридичних форм реалізації права на захист, що мало наслідком велику кількість звернень до Європейського суду з прав людини, то саме такий механізм конституційної правової охорони основних прав і свобод, як конституційна скарга суттєво підвищив рівень правової захищеності особи і став необхідною гарантією захисту прав особи. Як зазначено на офіційному сайті Конституційного Суду України, перша конституційна скарга була подана 10 жовтня 2016 року ПАТ «Інститут розвитку передових технологій» щодо неконституційності положень частин другої, третьої статті 67 Закону України «Про виконавче провадження»[4].

Безсумнівно, що захист прав і свобод людини є вагомим доказом на користь демократичної держави, в якій діє принцип верховенства права

Перш, ніж дане поняття появилось у законодавстві, та, як наслідок, і в юридичній практиці, точилися, не секрет, що й надалі точаться дискусії не тільки щодо визначення даного поняття, але й природи його походження, порівняння застосування як механізму захисту в європейських країнах.

Так, у науці конституційного права України інститут конституційної скарги у правовій доктрині вперше комплексно дослідив суддя Конституційного Суду України М. Гультай, який зазначив, що конституційна скарга є одним із дієвих механізмів забезпечення громадян від державної сваволі та захисту їхніх прав і свобод [1, с.10]. Такий видатний вчений як А. Селіванов у своїх наукових працях неодноразово звертав увагу на доцільності та й великій потребі запровадження конституційної скарги в Україні [3]. Так, конституційна скарга, на його думку не тільки визначає напрям і розвиток конкретного процесу, в якому особа може реалізувати властиві їй права відповідно до конституції, а й зобов'язує виконувати

обов'язки, враховуючи «правовий реалізм», дотримуватися встановлених законом процедур конституційного провадження.

Конституція України чітко окреслює повноваження Конституційного Суду України щодо вирішення питання про відповідність Конституції України (конституційність) закону України за конституційною скаргою особи, яка вважає, що застосований в остаточному судовому рішенні в її справі закон України суперечить Конституції України.

Як зазначалося вище, законодавча визначення поняття «конституційна скарга» також закріплене в ст. 55 Закону України «Про Конституційний Суд», в якій дається по суті однакове визначення конституційної скарги. Так, «конституційна скарга – це подане до Суду письмове клопотання щодо перевірки на відповідність Конституції України (конституційність) закону України (його окремих положень), що застосований в остаточному судовому рішенні у справі суб'єкта права на конституційну скаргу» [4].

Одностайні всі: і науковці, і практики, що конституційна скарга може бути подана в разі, якщо всі інші національні засоби юридичного захисту вичерпано.

Відрадним є той факт, що конституційна скарга перестала бути лише предметом наукових досліджень та цікавих дискусій експертів та практиків і нарешті набула значення практичного інструменту захисту.

Аналіз законодавства та наукової літератури дає можливість визначити особливості конституційної скарги.

Отже, Законом України «Про Конституційний Суд України» передбачається право Суду під час розгляду конституційної скарги зупинити виконання рішення суду у справі особи-заявника. Тобто не буде виконуватися рішення, яке оскаржується і на думку заявника порушує його конституційні права.

Не мало важливим є і той факт, перевіряється на відповідність Конституції України закон, на підставі якого прийняте остаточне судове рішення. Як правило, в якому зазначено: «оскарженню не підлягає».

Виникає питання, якщо все таки визнається закон, який застосували при винесенні рішення, неконституційним, то яка процедура відновлення

попереднього юридичного стану, який передував застосуванню судом у процесі вирішення справи такого правового акта.

Законодавством також передбачено, що Конституційний Суд України за результатами розгляду конституційної скарги може також зробити висновок про конституційність закону України, але водночас встановити, що суд застосував закон України, витлумачивши його у спосіб, що не відповідає Конституції України. У такому випадку Конституційний Суд України зазначає про це в резолютивній частині свого рішення [4].

І, якщо, в разі визнання застосованого закону при прийнятті судом рішення чи самого способу застосування такого закону була спричинена матеріальна чи моральна шкода фізичним або юридичним особам, то вона відшкодовується державою у встановленому законом порядку.

Таким чином, коротко проаналізувавши особливості конституційної скарги, можна прийти до висновку, що саме дієвим має бути національний механізм захисту прав людини і громадянина, який ефективно відновлював би порушене право. Таким механізмом і є конституційна скарга. Звичайно, конституційна скарга не є панацеєю. Він є тільки одним, хоча і дуже важливим, засобом юридичного захисту конституційних прав особи. Так само, як і звернення до Європейського суду з прав людини, звернення до Конституційного Суду України з конституційною скаргою має бути призначенням, яке може бути реалізоване, якщо всі інші національні засоби юридичного захисту будуть вичерпані.

Література:

1. Офіційний сайт Конституційного Суду України URL: <http://www.ccu.gov.ua/storinka/pro-ksu>
2. Гультай М.М. Конституційна скарга у механізмі доступу до конституційного правосуддя: монографія/М.М. Гультай. – Х.: Право, 2013. – 424 с.
3. Селіванов А.О. Конституційна скарга – важлива ознака демократизації держави/ А.О. Селіванов // Голос України. – 2015. – №236 (6240). – С. 4.
4. Про Конституційний Суд України: Закон України від 13 лип. 2017 р. № 2136. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2136-19> (дата звернення: 15.04.2020).

ГАРАНТІЇ ДОТРИМАННЯ ПРАВА ЛЮДИНИ НА ОХОРОНУ ЗДОРОВ'Я ЗА УМОВ ПРОВЕДЕННЯ МЕДИЧНОЇ РЕФОРМИ

Муляр Г. В.,

*кандидат історичних наук, доцент,
доцент кафедри кримінального права,
процесу та криміналістики Академії праці,
соціальних відносин і туризму,
м. Київ, Україна*

Стратегічний курс Української держави на європейську інтеграцію вимагає наповнення новим змістом положення національного законодавства в сфері забезпечення права людини на охорону здоров'я і приведення їх у відповідність до світових та європейських стандартів.

У проєкті Концепції побудови нової національної системи охорони здоров'я України зазначається, що Україна має один із найгірших показників серед систем охорони здоров'я в європейському регіоні, і знаходиться на другому місці за рівнем смертності (14,9 на 1000 населення), яка збільшилась на 12,7% за останні 20 років, тоді як у ЄС цей показник знизився на 6,7% [1]. Зазначене актуалізує вирішення проблеми забезпечення права людини на охорону здоров'я, а також створення дієвого механізму реалізації цього права.

У розділі II Основного закону України закріплені природні, політичні, соціальні, економічні та інші права і свободи людини та громадянина в Україні [2]. Конституційне закріплення прав і свобод людини як найвищої цінності та їх відповідність міжнародним нормам права є однією з важливих ознак демократичної держави, тому невід'ємним та непорушним правом кожної людини є право на охорону здоров'я [3, с. 25]. Право людини на здоров'я закріплено і в інших нормативно-правових актах, які за своїм характером є конституційними, **оскільки** деталізують відповідні статті Конституції.

Для належної реалізації та використання права людини на охорону здоров'я держава встановлює певні гарантії: пріоритетність охорони здоров'я в діяльності

підприємств, установ, організацій різних форм власності; розгалужена мережа закладів охорони здоров'я; надання медичної допомоги всім громадянам в обсязі, визначеному Кабінетом Міністрів України; державний контроль у галузі охорони здоров'я та реалізація певних заходів щодо охорони та поліпшення здоров'я; відповідальність за порушення в сфері охорони здоров'я тощо [4, с. 29].

Не дивлячись на проведення в Україні медичної реформа значна частина вказаних та інших гарантій залишається декларативними. В цьому контексті проаналізуємо окремі положення Закону України «Про державні фінансові гарантії медичного обслуговування населення» (далі – Закон) [5].

Вбачається, що положення вказаного Закону не відповідають змісту ст. 49 Конституції України щодо забезпечення права кожного на охорону здоров'я, медичну допомогу та медичне страхування. Так, Закон «визначає державні фінансові гарантії надання необхідних пацієнтам послуг з медичного обслуговування (медичних послуг) та лікарських засобів... за рахунок коштів Державного бюджету України за програмою медичних гарантій» (преамбула Закону). Медична допомога надається «у межах програми медичних гарантій», яка щорічно затверджується парламентом з переліком та обсягом медичних послуг, а «медичні послуги та лікарські засоби, що не включені до програми медичних гарантій, не підлягають оплаті за рахунок коштів Державного бюджету України» (абз. 2 п. 3 ст. 4).

Частиною 3 ст. 4 Закону передбачається, що «програмою медичних гарантій визначається перелік та обсяг медичних послуг та лікарських засобів, оплата яких гарантується за рахунок коштів Державного бюджету України». Водночас відповідно до абз. 1 п. 1 ст. 2 Закону «програма державних гарантій медичного обслуговування населення (програма медичних гарантій) – програма, що визначає перелік та обсяг медичних послуг (включаючи медичні вироби) та лікарських засобів, повну оплату надання яких пацієнтам держава гарантує за рахунок коштів Державного бюджету України згідно з тарифом, для профілактики, діагностики, лікування та реабілітації у зв'язку з хворобами, травмами, отруєннями і патологічними станами, а також у зв'язку з вагітністю

та пологами». Слід погодитися з висновком Головного юридичного управління при Верховній Раді України, що зазначені положення варто було «узгодити між собою по суті і термінологічно», а також доопрацювати з огляду на те, що відповідно до ч. 5 ст. 4 Закону «програма медичних гарантій затверджується Верховною Радою України у складі закону про Державний бюджет України на відповідний рік» і є фактично частиною законодавчого акту, про що не зазначено у визначенні відповідного поняття. Тому термін «обсяг медичних послуг» (як основний для «програми медичних гарантій») потребує чіткого законодавчого визначення [6].

Водночас Законом внесено зміни до ч. 3 ст. 8 Основ законодавства України про охорону здоров'я, за якими «безоплатне надання медичної допомоги у державних та комунальних закладах охорони здоров'я» передбачається лише «за епідемічними показаннями», законодавче визначення яких відсутнє [7]. Водночас у Наказі МОЗ України «Про порядок проведення профілактичних щеплень в Україні та контроль якості й обігу медичних імунобіологічних препаратів» від 16.09.2011 № 595 епідемічні показання визначено як «показання до проведення активної імунопрофілактики ... у разі виникнення неблагополучної епідемічної ситуації або загрози її виникнення, а також при можливому ризику інфікування у випадку контакту особи з джерелом інфекції [8].

Відповідно до ст. 8 Закону України «Про захист населення від інфекційних хвороб» фінансування профілактичних і протиепідемічних заходів здійснюється за рахунок коштів державного та місцевих бюджетів, а у випадках, передбачених законом, – за рахунок коштів підприємств, установ і організацій незалежно від форм власності, а також коштів фізичних осіб [9].

Зауважимо, що національні суди цілком справедливо закривають адміністративні справи про притягнення до адміністративної відповідальності за порушення правил щодо карантину людей (ст. 44-3 КУпАП), а саме за появу особи у громадських місцях без засобів індивідуального захисту, мотивуючи це відсутністю доказів у матеріалах справи щодо профінансування особою витрат на придбання чи виготовлення засобів індивідуального захисту за рахунок коштів

Державного бюджету України та/або місцевих бюджетів. Крім того, суди зазначають, що на даний час в Україні не визначені відповідні медичні критерії та не прийняті нормативно правові акти щодо випадків та необхідності носіння засобів індивідуального захисту [10].

Тому слід погодитися з висновком Харківської правозахисної групи що Постанова Кабінету міністрів України від 02.04.2020 № 255 не відповідає статтям 3, 6, 64, 92 Конституції України та є незаконною. Обмеження прав людини, встановлені нею, не відповідають принципу пропорційності та суспільної необхідності, та не можуть бути виправданими лише однією метою запобігання поширенню епідемії коронавірусу [11].

Законом також не враховано, що ч. 1 ст. 49 Конституції України визначає не лише право кожного на охорону здоров'я і медичну допомогу, але й право на медичне страхування, механізм запровадження якого із прийняттям цього Закону залишається невизначеним. При цьому за законодавчої різниці визначених Основами законодавства України про охорону здоров'я понять «медичне обслуговування» і «медична допомога» Законом не встановлено, які саме «послуги з медичного обслуговування (медичні послуги)» надаються у межах чи поза межами медичної допомоги, зокрема і за рахунок оплачених за програмою медичних гарантій із Державного бюджету України, і чи надаватимуться вони безумовно у повному обсязі як медична допомога відповідно до ч. 3 ст. 49 Конституції України [7].

Ці та інші положення Закону, що унормовують зазначений підхід, не базуються на визначених Основним Законом України гарантіях щодо безумовного безоплатного надання медичної допомоги у державних і комунальних закладах охорони здоров'я (ч. 3 ст. 49 Конституції України), а за юридичної невизначеності «необхідних» медичних послуг та лікарських засобів, надання яких «держава гарантує громадянам України та іншим визначеним законом особам... за рахунок коштів Державного бюджету України на умовах та в порядку, встановлених законодавством» (ч. 1 ст. 3 Закону та ст. 8 Основ законодавства України про охорону здоров'я), питання про їх надання

(разом із конституційно гарантованою частиною щодо надання медичної допомоги) переходить на підзаконний рівень правового регулювання, що не відповідає статтям 22, 49, 64, п. 1 ст. 92 Конституції України [6; 7].

Таким чином, розбудова нової сучасної національної моделі охорони здоров'я в контексті дотримання права людини на охорону здоров'я має передбачати: удосконалення законодавства у цій сфері; зміну системи управління галуззю у бік побудови державно-громадської моделі управління системою охорони здоров'я (зокрема, розбудову державно-громадської моделі охорони здоров'я, що передбачає громадський контроль за фінансово-господарською діяльністю, рівнем задоволеності населення отриманими медичними послугами, якістю і своєчасністю надання гарантованого обсягу медичної допомоги, а також моніторинг громадської думки); забезпечення належного рівня фінансування, ефективного використання фінансових ресурсів, наукового та інформаційного супроводу побудови нової системи охорони здоров'я; запровадження системи управління якістю медичної допомоги, адаптування її до вимог нормативного регулювання ЄС на засадах дотримання ідеології безперервного поліпшення якості [1].

Література:

1. Концепція побудови нової національної системи охорони здоров'я України: проект (неофіційний текст від 07.08.2014). URL: http://search.ligazakon.ua/1_doc2.nsf/link1/NT0965.html
2. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>
3. Руснак Л.М. Адміністративно-правове забезпечення права на охорону здоров'я в Україні: дис. ... канд. юрид. наук. Київ, 2016. 207 с.
4. Коробцова Н. Право людини на охорону здоров'я: спеціальні гарантії дотримання. Підприємництво, господарство і право: науково-практичний господарсько-правовий журнал. 2012. № 1. С. 29–32.
5. Про державні фінансові гарантії медичного обслуговування населення: Закон України. Відомості Верховної Ради від 19.10.2017 № 2168-VIII. 2018. № 5, ст. 31. С. 5.

6. Зауваження Головного юридичного управління до проекту Закону України «Про державні фінансові гарантії надання медичних послуг та лікарських засобів» від 13.07.2017 (реєстр. № 6327). URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=61566

7. Богомолець О. Впровадження «мед реформи» ставить під сумнів верховенство права в Україні. Українська правда від 21.12.2017. URL: <https://blogs.pravda.com.ua/authors/bogomolec/5a3b7a803db57/>

8. Про порядок проведення профілактичних щеплень в Україні та контроль якості й обігу медичних імунобіологічних препаратів: Наказ МОЗ України від 16.09.2011 № 595. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1159-11>

9. Про захист населення від інфекційних хвороб: Закону України від 06.04.2000 № 1645-III Відомості Верховної Ради України, 2000, № 29, ст. 228.

10. Постанова Кельменецького районного суду Чернівецької області від 08.04.2020, справа № 717/422/20. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/88663910>

11. Висновок Харківської правозахисної групи щодо доцільності та законності запровадження карантинних заходів відповідно до Постанови Кабінету міністрів України від 02.04.2020 № 255. 07.04.2020. Інформаційний портал Харківської правозахисної групи. URL: <http://khpg.org/index.php?id=15-86221405&fbclid=IwAR3aGf71yUHQIx3QuHJGiCZZ1YWDdQVbtrg3RnK9AzlM NhZz8nkMm8nl6Cw>

КОРУПЦІЙНІ РИЗИКИ В ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ ПОЛІЦІЇ

*Науменко К. С.**студентка II курсу**Навчально-наукового інституту права**Науковий керівник: Лугіна Н. А.**кандидат юридичних наук, доцент кафедри**кримінального права та кримінології**Університету державної фіскальної служби України**м. Ірпінь, Київська область, Україна*

Охорона громадського порядку, захист правопорядку, прав і свобод громадян, боротьбу зі злочинністю здійснюють органи, що утворюють правоохоронну систему. Традиційно вона включає органи МВС, Службу безпеки України, митні органи, нотаріат та ін, але провідна роль належить поліції, для якої правоохоронна функція є основною.

У наш час проникнення корупції в правоохоронну систему досягло катастрофічних розмірів. Правоохоронна діяльність визнана однією з найбільш корумпованих сфер. Статистика показує, що серед чиновників, притягнутих до кримінальної відповідальності за злочини корупційної спрямованості, приблизно 1/3 становлять співробітники МВС та слідчих органів. У системі поліції цей показник є ще вищим. Корумпованість правоохоронної системи в цілому і поліції зокрема викликає у населення негативну реакцію. Відповідно до соціологічних досліджень, недовіра до суду і прокуратури становить 1/3 опитаних, а до поліції – 2/3 через її корумпованість [2; с. 267]. Із цього випливає, що корупція в системі органів внутрішніх справ набула масового характеру, що негативно відбивається на забезпеченні законності правопорядку, підриває віру в ефективність правоохоронної діяльності.

Боротьба з корупцією залишається одним із пріоритетних напрямків діяльності органів внутрішніх справ. Проведена в країні адміністративна реформа одним із основних завдань має викорінення корупції, зокрема у поліції. На сьогоднішній день в нашій державі здійснюється низка заходів у сфері запобіган-

ня та протидії корупції, більша частина з яких направлена саме на запобігання корупції, як і в більшості країн Європи. Одним із основних напрямів у сфері запобігання корупції є виявлення корупційних ризиків, які можуть виникнути в діяльності державних службовців, а також усунення умов та причин виникнення цих ризиків. Вказані корупційні ризики постійно досліджуються науковцями та громадськими організаціями у різних сферах державного управління.

При цьому, за поширеністю корупційні ризики в діяльності державних службовців можна розташувати в такому порядку:

1. недоброчесність державних службовців;
2. виникнення конфлікту інтересів;
3. безконтрольність з боку керівництва;
4. наявність дискреційних повноважень [2; с. 269].

З огляду на те, що поліція є видом цивільної служби, на її співробітників поширюються обмеження, заборони і обов'язки.

Співробітникам поліції, відповідно, заборонено брати участь на платній основі в діяльності органу управління комерційної організації, здійснювати підприємницьку діяльність, отримувати винагороди від фізичних та юридичних осіб, розголошувати відомості конфіденційного характеру або службову інформацію, що стала відомою у зв'язку з виконанням посадових обов'язків, використовувати посадові повноваження в інтересах політичних партій та інших організацій.

Встановлені Законом про державну цивільну службу вимоги є необхідними умовами протидії корупції в поліції. Розробляючи методи боротьби з корупцією в правоохоронній системі, доцільно звернутися до досвіду зарубіжних країн.

У розвинених країнах зроблено доволі багато для перетворення поліції в ефективний державний інститут, що користується довірою і повагою громадян. Реформи, що проводилися в поліції США з моменту її заснування, були пов'язані перш за все з викоріненням корупції в рядах поліції.

С.Шатрава, аналізуючи заходи, прийняті в зарубіжних країнах з протидії корупції, зазначає, що загальним принципом є заборона для поліцейських

поєднувати службу з будь-якою працею, пов'язаною з отриманням доходу. «По суті, участь у підприємницькій діяльності не може не створювати підвищеної загрози підкупу з боку злочинних елементів. Тому організація і ефективний контроль з метою виключення зловживань з боку правоохоронців, наділених правом займатися бізнесом, є одним з неодмінних умов захисту від корупції. Важливим є також принцип так званої незацікавленості державного службовця» [3; с. 271]. Суть цього принципу полягає в тому, що службовцю забороняється проявляти особисту зацікавленість в роботі підприємств, установ і організацій, так чи інакше підконтрольних органу (залежних від нього), де даний службовець працює. Службовці поліції не повинні приймати винагороди та подарунки від будь-яких організацій, крім державної і регіональної адміністрації та поліцейського керівництва. Їм категорично заборонено отримувати винагороди і подарунки від підозрюваних, заарештованих, ув'язнених, осіб із сумнівною репутацією (картярів, повій та ін.).

В окремих країнах, виходячи з цього принципу, обмеження накладаються і на права члена сім'ї поліцейського. Більш того, керуючись принципом незацікавленості, в деяких країнах встановили положення, які спрямовані на усунення впливу родинних відносин. Так, в Китаї особи, пов'язані родинними узами, прямою кровною спорідненістю, непрямими родинними зв'язками в межах трьох поколінь, а також родинними зв'язками по лінії дружини або чоловіка, не можуть займати посади в одному і тому ж підрозділі, підкоряючись одному і тому ж керівнику, не можуть перебувати в прямому підпорядкуванні один одного. Все це має на меті запобігання кругової поруки [1; с. 24].

Слід звернути увагу на те, що перше місце серед корупційних ризиків не випадково посідає недоброчесність поведінки державних службовців. Етично-психологічні аспекти та соціально-правові фактори мають досить великий вплив на сумлінність державних службовців при виконанні останніми посадових обов'язків, оскільки державний службовець завжди приймає рішення у першу чергу на підставі власного досвіду, психологічного відношення до виконуваної роботи, а також ґрунтуючись на особистих переконаннях і

персональному соціально-матеріальному становищі. До того ж, під час добору осіб на посаду державного службовця одним із вагомих критеріїв є, зокрема, така моральна риса, як доброчесність (чесність, моральність, добропорядність).

Ще одним з не менш суттєвих корупційних ризиків є виникнення конфлікту інтересів, тобто наявність реальних або таких, що видаються реальними, суперечностей між приватними інтересами особи та її службовими повноваженнями, які можуть вплинути на об'єктивність або неупередженість прийняття рішень, а також на вчинення чи не вчинення дій під час виконання наданих їй службових повноважень [1; с. 27].

Таким чином, ми вважаємо, що громадська експертиза по резонансних справах може стати легітимною формою громадського контролю за правосуддям тільки в тому випадку, якщо законодавчо буде визначений правовий регламент її проведення. Необхідно визначити в законі мету експертизи, хто може залучатися до її проведення, який обсяг повноважень, порядок проведення експертизи і її правові наслідки. Це дозволить виключити можливість вторгнення в судову діяльність і не допустити порушення конституційного принципу незалежності суддів. Протидія корупції в сфері правосуддя передбачає подальше розширення доступу до правосуддя, встановлення громадського контролю. Ці заходи повинні призвести до повернення довіри до поліції і підвищенню її авторитету серед українського населення.

Література:

1. Вінборн С., Сисоєв В., Ткаченко В. Посібник з оцінки корупційних ризиків та розробки планів протидії корупції. Київ : USAID/FINREP-II, 2015. 72 с.
2. Сурай І. Кадрові служби органів державної влади в контексті модернізації законодавства України про державну службу. Державне управління та місцеве самоврядування. 2015. Вип. 2 (25). С. 267–277.
3. Шатрава С. О. Теорія і практика запобігання корупції в органах Національної поліції України: адміністративно-правове дослідження : монографія. Харків : Діса плюс, 2016. 456 с.

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ДІЯЛЬНОСТІ МИТНИХ ОРГАНІВ

*Науменко К.С.**студентка ННІ Права**Університету ДФС України**Науковий керівник: Єрко Г. Г.**к. ю. н., доцент кафедри**адміністративного права і процесу**та митної справи*

У сучасних умовах економічного розвитку України, розширення зовнішньоекономічних зв'язків особливого значення набуває митна справа, основу якої становить митне законодавство. Останнє визначає принципи організації митної справи в Україні з метою, з одного боку, створення сприятливих умов для розвитку економіки, зовнішньоекономічних зв'язків, а з іншого, — захисту та забезпечення конституційних прав і свобод громадян, держави, суб'єктів підприємницької діяльності всіх форм власності й додержання ними правил, установлених у цій галузі.

Діяльність митних органів неодноразово ставала предметом досліджень, при чому розробки велись як власне представниками історичної науки, так і юристами, яких цікавили певні закономірності виникнення та розвитку митної справи на території сучасної України. Не можна не згадати доктора наук з державного управління Н. А. Липовську, яка в своєму дисертаційному дослідженні розглядала інституційний розвиток та питання управління державної митної служби, а фахівцями Академії державної митної служби України були проведені дослідження з митної справи, що дозволило не лише опублікувати окремі доробки у вигляді монографій, а й створити кілька підручників та посібників, які стали результатом колективної роботи науковців: Д. М. Архірейського, К. М. Колеснікова та О. В. Морозова [1].

Митні органи України є невід'ємним елементом системи центральних державних органів виконавчої влади і здійснюють функції в галузі митної справи

відповідно до Конституції України, законодавства про зовнішньоекономічну діяльність, митного законодавства та інших нормативних актів. При реалізації митної політики та здійсненні митної справи вони виконують спеціальні основні завдання, що співпадають, в принципі, із структурою митної справи: виконання та контроль за додержанням законодавства України з питань митної справи, захист економічних інтересів України, забезпечення виконання зобов'язань, передбачених міжнародними договорами України з питань митної справи, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України та інші [2]. Також митні органи виконують функції дізнання у справах про порушення митних правил, мають право застосовувати примус і накладати стягнення відповідно до вимог чинного митного законодавства, та законодавства про адміністративну відповідальність, застосовують ряд характерних для правоохоронних органів процедур (особистий догляд, передодгляд).

Чинним законодавством митні органи віднесені до воєнізованих органів. Це означає, що співробітники цих органів мають право носити зброю та інші засоби індивідуального захисту. У передбачених законом випадках вони можуть застосувати щ спеціальні засоби (вогнепальна зброя, наручники, упаковки з газом дратівливої дії, засобами примусової зупинки транспортних засобів, тощо) [3].

В Україні регулювання митних органів здійснюється вищими органами державної влади України на основі прийнятих законів та інших нормативних актів. Верховною Радою України визначаються основні напрями митної політики України; система митних органів; розміри мита та умови митного обкладення; спеціальні митні зони та митні режими на території України; перелік товарів, експорт, імпорт та транзит яких через територію України забороняється. Забезпечення здійснення митної політики України відповідно до законів України та координація діяльності міністерств, державних комітетів та відомств України з питань митної справи забезпечується КМ України. До того ж КМ України встановлює розміри мита та зборів, плати за митні процедури; проводить переговори та укладає міжнародні договори України з митних

питань у випадках, передбачених законами України; подає на розгляд Верховної Ради України пропозиції щодо удосконалення системи митних органів України [4].

Отже, митні органи — спеціально уповноважені органи виконавчої влади в галузі митної справи, на які відповідно до Митного Кодексу та інших законів України покладено безпосереднє здійснення митної справи. На нашу думку, в основу підходів до реформування діяльності митних органів повинно бути покладено європейські стандарти функціонування митної служби на сучасному етапі, вимоги Європейської Комісії та нового Митного кодексу України. Це, у свою чергу, пришвидшить інтеграцію України до європейських та євроатлантичних стандартів, адаптацію чинного митного законодавства до законодавства Європейського Союзу.

Література:

1. Липовська Н. А. Управління інституціональним розвитком державної митної служби України: дис. ... д-ра наук з держ. упр. Київ, 2007. 544 с.
2. Закон України «Про митну справу в Україні» (зі змінами і доповненнями, внесеними Законами України від 22 лютого 2000 року).
3. Митний кодекс України від 11.07.2002 N92-IV (із змінами і доповненнями, внесеними Законами України від 01.08.2009).
4. Адміністративне право України Підручник для юрид. вузів і фак.: За ред. Ю. П. Битяка. - Харків: Право, 2001. - 528 с.

МІЖНАРОДНО – ПРАВОВИЙ РЕЖИМ БЕЗПЕКИ КОСМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

*Нінічук В.Р.**студентка ННІ права**Університету державної фіскальної служби України**м. Ірпінь, Україна**Науковий керівник : **Бабенко А.Ю.****кандидат юридичних наук, доцент кафедри**міжнародного права та**порівняльного правознавства*

На сьогоднішній день у сфері юридичної науки значну роль відіграє міжнародне космічне право. Будь-яка діяльність у космосі здійснюється та регламентується тільки на основі міжнародного космічного права. Актуальність даного питання зумовлена стрімким розвитком космічних технологій та забезпечення захищення космічного простору, життя та здоров'я людей та уникнення негативних наслідків дослідження та використання космічного середовища.

Міжнародно-правовий режим безпеки космічної діяльності – це сукупність міжнародно-правових норм, спрямованих на встановлення глобальної колективної цілісної системи безпеки використання та дослідження космічного простору виключно в мирних цілях та в інтересах всього людства [1]. Враховуючи те, що космічний простір є інтернаціоналізованою спільною територією держав [1, с. 126], питання безпеки повинно розглядатися з точки зору міжнародного багатостороннього діалогу та вироблення на його підставі публічного порядку, в якому забезпечені сприятливі умови для мирного і відповідального дослідження космічного простору.

Аналізуючи законодавство та чинні правові акти, можна звернути увагу, що на даний час в міжнародній правовій системі не вироблено чіткого та повного врегулювання космічної діяльності.

Можна виокремити складові, які можуть бути застосовані при формуванні режиму космічної безпеки:

— Забезпечення обміну даними та доступу до узгодженого мінімуму інформації, необхідної для забезпечення космічного простору та космічної діяльності;

— Становлення гармонізованого правового режиму та розроблення додаткових правових регуляторів рекомендаційного характеру («м'якого права»);

— Визначення ефективніших засад міжнародного співробітництва;

— Розвиток правил руху в космічному просторі, що підлягатимуть застосуванню всіма суб'єктами (враховуючи започаткування централізованої координаційної системи, процедуру вчасного інформування про заплановану діяльність, зокрема ту, що містить потенційний ризик спричинення шкоди експлуатації розміщених у космічному просторі об'єктів, перевірку планів з мінімізації ризиків і засміченості космічного простору;

— Захист космічного середовища та планетарний захист в цілому, аналіз вчинених раніше помилок суб'єктів космічної діяльності (формування відповідної бази даних «наращення потенціалу довіри») для уникнення їх у майбутньому;

— Гарантування справедливого використання радіочастотного спектра, забезпечення рівного доступу всіх зацікавлених суб'єктів;

— Розроблення міжнародного бачення використання космічного простору на довгострокову перспективу. [2]

Неоднозначність тлумачення базових понять космічного права, а іноді і повна відсутність врегулювання, ставить за необхідне здійснити узгодження юридичного змісту ряду понять на міжнародному рівні. Це, в свою чергу, сприяло б належному їх застосуванню та уникненню ситуацій конфлікту права [3]. Дослідивши питання безпеки космічної діяльності, можна зробити висновок, що доречним було б вироблення комплексного документа, який зосередив би у собі існуючі рекомендаційні акти. Під час нормотворчої діяльності, враховуючи всі новітні тенденції: перехід від державного космосу до приватного, оновлений суб'єктний склад, а також прогалини у законо-

давстві, що існують в даний період часу, можна забезпечити дійсно безпечні умови космічної діяльності, дослідження та співпраці

Визначальним вектором становлення режиму міжнародної безпеки космічного простору повинне бути забезпечення вільного від загроз сталого космічного середовища, з особливим значенням інтересів безпеки всього людства та принципу мирних цілей дослідження та використання космічного простору. Гіпотетично інструментарієм досягнення заданої мети можуть виступати заходи, спрямовані на посилення потенціалу міжнародного співробітництва, розроблення єдиної цілісної ідеолого-правової концепції з ґрунтовною аналітичною апробацією її емпіричної імплементованості (забезпечення проактивної функції права) та ініціації централізованої системи глобальної колективної безпеки.

Література:

1. Стельмах О.С. До питання міжнародно-правового режиму безпеки дослідження та використання космічного простору в мирних цілях // Юридичний вісник «Повітряне і космічне право». – К.: Вид-во Нац. авіац. ун-ту «НАУ-друк», 2009. – № 4 (13)

2. Міжнародно-правовий режим безпеки дослідження та використання космічного простору в мирних цілях / О. С. Стельмах / [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://www.researchgate.net/publication/304122842_International_Legal_Regime_of_Security_for_Exploration_and_Use_of_Outer_Space_for_Peaceful_Purposes_in_Ukrainian

3. До питання становлення інституту міжнародної космічної безпеки / О. С. Стельмах // Держава і право : зб. наук. праць. – К. : Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, 2011. – Вип. 54.

МОНОКАМЕРНІСТЬ ТА БІОКАМЕРНІСТЬ ПАРЛАМЕНТУ: ПЕРЕВАГИ ТА НЕДОЛІКИ

Романчук А.Г.,

студентка юридичного факультету

Київський національний університет

імені Тараса Шевченка

м. Київ, Україна

Проблема структурної організації парламентів є однією з центральних елементів теорії парламентаризму. Виявлення недоліків та переваг тої чи іншої моделі структурної побудови парламенту є актуальним для країн, які знаходяться на етапі реформування, у тому числі і України.

Сьогодні існують всі підстави для того, щоб казати про наявність двох основних моделей організації парламентів: двопалатні та однопалатні парламенти. При цьому до початку XIX ст. верхні палати парламентів мали аристократичний характер і формувалися шляхом призначення або шляхом наслідування.

Перші виборні верхні палати з'явилися в Європі у першій половині XIX ст. Ними стали Сенат у Бельгії (1831 р.) та Перша палата Нідерландів (1815 р.).

Прийнято вважати, що структура парламенту зумовлена історичними обставинами, залежить від форми державного устрою, політичного режиму, національних та інших традицій. При цьому, розглядаючи питання про структуру парламенту, зазвичай звертають увагу на палати.

Традиційно монокамеральність або бікамеральність (полікамеральність) парламенту пов'язують з державно-територіальним устроєм держави. Поширеним є погляд, згідно з яким монокамералізм притаманний унітарним державам, а бікамералізм - федеративним державам. Наприклад, французький вчений М. Пріло підкреслював, що бікамеральний устрій має природну основу тільки в федеративних державах. Така конструкція органічно вписується в конституційні традиції сучасних федерацій. [1,34]

Тим часом не всі унітарні держави мають однопалатний парламент. І не у всіх федеративних державах палати бікамерального (полікамеральні). Так, Ірландія, Іспанія, Італія, Норвегія, Польща, Франція, Японія - унітарні держави, але в них парламенти двопалатний. Венесуела і Танзанія - федеративні держави, а їх палати однопалатний. Отже, невірно бікамералізм (полікамералізм) пов'язувати виключно з федеративним устроєм держави, а монокамералізм - з унітарним. В цілому в практиці світового парламентаризму в даний час бікамеральність характерна приблизно для 80 країн, що мають як федеративну, так унітарну форму державного устрою

Стосовно однопалатних парламентів, вони більш організовані в силу відсутності необхідності узгоджень своїх дій з іншими палатами. Вони не настільки витратні, як двопалатні парламенти. Тільки в однопалатних парламентах реалізується основний демократичний принцип представництва, в основі якого лежить загальне виборче право. Однопалатна система зміцнює ідеологію унітарного держави, оскільки не створює передумов для штучного поділу держави на територіальні утворення за географічною ознакою.

Однією з переваг таких парламентів є можливість досягти порівняно високого ступіню внутрішньої централізації, що підвищує швидкість прийняття узгодженого рішення. Завдяки цьому однопалатний парламент може при необхідності збалансувати широкі повноваження інших органів (переважно глави держави, уряду). Крім того, в однопалатному парламенті підвищується ефективність законодавчого процесу і зменшуються терміни прийняття законів.

На думку багатьох дослідників, однопалатні парламенти функціонують в тому випадку, якщо немає передумов для створення двопалатного органу законодавчої влади. До таких передумов відносяться:

- необхідність в представництві інтересів найбільших адміністративно-територіальних одиниць в органі законодавчої влади децентралізованої унітарної держави;

- необхідність роздільного представництва інтересів різних верств суспільства (в історичному минулому, зараз такі парламенти зберігають

двопалатну структуру як данина традиції);

- необхідність в представництві інтересів суб'єктів федерації в органі законодавчої влади федеративної держави.

Щодо останнього феномена - представництва інтересів суб'єктів федерації в органі законодавчої влади федеративної держави - Т. А. Васильєва зазначає: "існують два підходи до визначення кількісного складу суб'єктів федерації у верхній палаті парламенту: арифметичний, який передбачає рівне представництво складових частин федерації (Швейцарія, США, Аргентина, Бразилія, Австралія, Нігерія) і геометричний, який встановлює залежність між кількістю представників і чисельністю населення і / або розміром території відповідних суб'єктів (ФРН, Австрія, Індія).[2,40]

Отже, монокамеральна структура парламенту не забезпечує всього спектра представництва в складних державах, оскільки склад суспільства неоднорідний за складом і включає в себе велику кількість груп з різноманітними інтересами.

Серед основних переваг двопалатних парламентів виділяють:

а) двопалатна структура парламенту сприяє широкому взаємоконтролю, співпраці палат, що підвищує відповідальність депутатів та створює умови для докладного обговорення законопроектів, їх наукової, матеріальної, фінансової аргументації;

б) двопалатний парламент більше відповідає вимогам професійного представництва;

в) двопалатний парламент, якщо не виключає, то зменшує конфлікти між парламентом та виконавчою владою (урядом), а у випадку наявності розбіжностей між ними сприяє раціональному їх розв'язанню;

г) поділ на дві палати є гарантією проти «авторитарності» парламенту;

д) двопалатний парламент виражає не лише загальнонародні інтереси, але й є органом територіального представництва, який представляє інтереси місцевого самоврядування і формується за принципом рівного представництва здійснюваного виборчими колегіями, депутатів представницьких органів

місцевого самоврядування і представників регіональних структур політичних партій та інших об'єднань громадян.

є) існування верхньої палати дозволяє «розвантажити» діяльність депутатів нижньої палати шляхом вирішення цілого ряду питань, віднесених до відома законодавчого органу, що поступово спричинятиме процес підвищення якості законів;

ж) наявність верхньої палати знижує ступінь протистояння між виконавчою та законодавчою гілками влади шляхом зменшення кількості непродуманих дій депутатів проти виконавчої влади.

з) більша публічність і прозорість процедур обговорення і прийняття рішень, оскільки процес ухвалення будь-яких рішень відбувається в кілька етапів, а отже, стає більш доступним для публіки і преси;

д) створення умов для прийняття політично виважених рішень, більш скрупульозного і досконалого опрацювання проектів законодавчих актів;

и) збалансування політично протилежних сил у парламенті, що, в свою чергу, дозволяє краще узгоджувати політичні інтереси суспільства, запобігає свавіллю та зловживанням;[3,93]

Незважаючи на певні переваги двопалатної конструкції парламенту, у неї можуть бути виявлені і негативні сторони. Бікамеральні парламенти часто неефективні; громіздкі по чисельності членів парламенту та працівників його апарату, отже, більш затратні; менш легітимні, якщо формуються внаслідок недемократичних способів обрання. При бікамералізмі ускладнюється законодавча процедура, оскільки найважливіші рішення проходять через обидві палати і часто потрібні серйозні політичні та організаційні зусилля для досягнення необхідного результату. При цьому закладається можливість виникнення конфліктів в структурах влади.

Також до недоліків двопалатності зараховують ускладнення процедури обговорення і прийняття проектів законодавчих актів. Однією з негативних сторін є створення штучних перешкод на шляху оптимального прийняття рішень, що призводить до послаблення представницької влади загалом та до

посилення авторитарності правління та уможливлення політичного розмежування всередині парламенту, штучного протистояння між палатами і виникнення суперечностей між гілками влади.

Таким чинном, вибір державою однопалатності чи двопалатності парламенту залежить від багатьох чинників. Кожній з моделей характерний комплекс недоліків та переваг. Вдалий баланс яких залежить від пристосованості таких моделей до конкретного суспільства та його характерних особливостей.

Література:

1. Прело Марсель. Конституційне право Франції/ пер. с фр. — М., 1957.
2. Васильєва, Т. А. Сучасні форми державно-територіального устрою: конституційна регламентація в зарубіжних країнах / Т. А. Васильєва // Порів. конституц. огляд. -2010. – №2. – С. 12.
3. Скрипнюк О.В. Двопалатний парламент як конституційна модель структурної організації вищого законодавчого органу влади / О.В. Скрипнюк // Юрист України. – 2011. – № 2(15). – С. 19–25.–С.92-98.
4. Крисенко О., Воробйова Д. Роль бікамеральної структури парламенту у зміцненні системи державної влади / О. Крисенко, Д. Воробйова.- – [Електронний ресурс]. Режим доступу : <http://old.niss.gov.ua/Monitor/mart2009/33.htm>
- 5 . Воронов М.М. Двопалатний парламент: досвід зарубіжних країн та ідеї запровадження в Україні / М.М. Воронов, Г.В. Зубенко // Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна. Серія «Право». – 2013. – № 1062. –Вип. 14. – С. 50–54

ВАЖЛИВІСТЬ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ГЕНДЕРНОЇ РІВНОСТІ У СУЧАСНОМУ СУСПІЛЬСТВІ

Самофалова Ю. А.,
студентка юридичного факультету
Київський національний університет
імені Тараса Шевченка
м. Київ, Україна

«Рівні ми чи не рівні — ось питання» - написав би Вільям Шекспір, якби жив у XXI столітті. Це не дивно, оскільки сьогодні ледве не на кожному кроці точаться палкі суперечки з приводу гендерної рівності. У цьому животрепетному питанні суспільство поділилося на два табори. Перші кажуть, що досі існує дискримінація за ознакою статі та боротьба за рівні права чоловіка та жінки ще триває. Інші відстоюють думку, що ще ніколи чоловік та жінка не були настільки рівні у свої правах, як зараз.

На нашу думку, для того, щоб відповісти на це складне питання, необхідно спочатку зрозуміти що ж таке «гендерна рівність».

Перш за все, звернемося до законодавства. Закон України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків» визначає гендерну рівність як рівний правовий статус жінок і чоловіків та рівні можливості для його реалізації, що дозволяє особам обох статей брати рівну участь у всіх сферах життєдіяльності суспільства.

Гендерна рівність прямо закріплена у Статуті ООН як фундаментальний принцип у системі захисту прав людини. Україна підтвердила свою відданість забезпеченню прав жінок шляхом прийняття Цілей сталого розвитку ООН до 2030 р. та основних угод, присвячених гендерній проблематиці (насамперед, Конвенції ООН з подолання всіх форм дискримінації щодо жінок). Окрім того, Угодою про Асоціацію між Україною та ЄС передбачені гарантії гендерної рівності чоловіків та жінок (зокрема, у сфері зайнятості, освіти, навчання, економічній, соціальній та сфері прийняття рішень)[1].

Національне законодавство також закріплює рівність чоловіків та жінок. Про це свідчить системне тлумачення ст. 21-24 Конституції України. Гендерна рівність передбачена Законом України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків» та Законом України «Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні». Окрім цього, у 2017 році, Україна внесла правки у національне законодавство щодо попередження домашнього насильства, криміналізувавши це діяння, що відповідає положенням Конвенції Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами (Стамбульська конвенція), яка досі не була ратифікована.

Незважаючи на таку широко розвинену базу національного законодавства щодо гендерної рівності, переважна більшість законодавчих норм, на превеликий жаль, залишаються суто декларативними. Про це свідчать дані партнерства Equal Measures 2030. Згідно з новим рейтингом 2019 року, що оцінює рівень гендерної рівності в світі, Україна посідає 46 місце з результатом 71 бал[2]. При складанні рейтингу експерти аналізували дані з 129 країн. Бали рахували за шкалою від 0 до 100, де 100 - рівень абсолютної рівності між чоловіками та жінками. Загальний середній світовий результат - 65,7 балів, який фахівці оцінюють вкрай негативно. Найскладнішими питаннями, як і раніше, залишаються: присутність жінок в парламенті і представленість у політичному житті, освіта та рівна оплата праці, прояви насильства і агресії на адресу жінок.

Проаналізуємо українські реалії за цими показниками.

Так, у Верховній Раді України IX скликання 88 народних депутатів, або 20,8% складу, – жінки. Це найвищий рівень представництва жінок в українському парламенті за часи незалежності. Для порівняння, за період каденції Верховної Ради попереднього скликання кількість депутаток ніколи не перевищувала 53 жінок (12,6%). Фактично ж станом на червень 2019 року в парламенті було лише 49 депутаток, або лише 11,6% від його складу. До початку діяльності Верховної Ради IX скликання Україна посідала 155-те місце серед 193 країн за рівнем представництва жінок у парламенті – найнижчий показник у Європі.

Зауважимо, що одним з важливих результатів позачергових парламентських виборів 2019 року стало істотне збільшення представництва жінок у Верховній Раді. Саме тому український парламент, найімовірніше, переміститься на декілька позицій вище в рейтингу Міжпарламентського союзу (IPU).

Дещо гірше з представництвом жінок у Кабінеті Міністрів. Станом на квітень 2020 року з 20 міністрів лише 3 з них - жінки. Це на 3 жінки-міністра менше, аніж у попередньому складі Кабміну.

Видатний американський політолог Рональд Інглхарт у своїй праці «Гендерна рівність і демократія», присвяченій питанню тісного взаємозв'язку політичного представництва жінок і рівня демократичності суспільства, зазначив, що «гендерна рівність – це чутливий індикатор, який демонструє, наскільки розвинутою і демократичною є держава». Висновки його дослідження свідчать: країни з високими показниками представництва жінок у політичних інституціях мають не лише вищий рівень забезпечення громадянських прав і свобод. Такі держави — більш економічно розвинуті, оскільки створюють умови для політичного й економічного різноманіття, толерантності, інклюзивності та міжособистісної довіри.

Щодо освіти та праці жінок в Україні, то хоча дівчата випереджають хлопців за результатами навчання в школі та становлять більшість здобувачів вищої освіти, у подальшому ці переваги не трансформуються в рівність економічних можливостей. Вітчизняна статистика ринку праці показує, що середні заробітки жінок на 20–25% поступаються середнім заробіткам чоловіків, жінки непропорційно менше представлені серед топ-менеджерів підприємств і на вищих керівних посадах державної служби. Важливо, що брак економічних ресурсів визначає менші можливості жінок і в інших сферах життя (започаткування та ведення бізнесу, участь у виборчих кампаніях, здобуття освіти впродовж життя тощо)[3].

Особливо болючим залишається питання домашнього насильства. Відповідно до Закону України "Про запобігання та протидії домашньому насильству", домашнє насильство – це дії фізичного, сексуального,

психологічного або економічного насильства, скоєні в родині чи в межах місця проживання, які призводять до фізичних або психологічних страждань, розладів здоров'я, втрати працездатності, емоційної залежності або погіршення якості життя потерпілої особи.

Не зважаючи на те, що насильство у сім'ях відбувалось завжди, до 2019 року в Україні це не вважалося злочином. Тобто, за побої, приниження та образи кривдники несли лише адміністративну відповідальність (найчастіше у вигляді штрафу або громадських робіт).

З метою реалізації положень Стамбульської конвенції у січні 2019 року набув чинності закон, згідно з яким Кримінальний кодекс було доповнено статтею 126-1, що встановлює відповідальність за домашнє насильство. Перший в історії України вирок за цією статтею винесено у квітні 2019 року (чоловіка заарештували на місяць через систематичне домашнє насильство над власною матір'ю).

Кожного року більше 1 000 000 людей в Україні страждають від різних форм насильства саме у своїх родинах. А до спецслужб звертається лише 10% жертв. За статистикою, частіше потерпілими від домашнього насильства стають жінки.

Більше того, досить багато чоловіків виправдовують можливість домашнього насильства та вважають, що жінки самі його провокують. Зокрема, в рамках дослідження Українського центру соціальних реформ на замовлення UNFPA та Фонду ООН в галузі народонаселення, 13% опитаних чоловіків вважали, що побиття дружини власним чоловіком може бути виправданим у деяких ситуаціях, 18% чоловіків погодилися, що чоловік має право вдарити або побити власну дружину, якщо він дізнався про її зраду, 5% чоловіків – якщо дружина відмовляє чоловікові в інтимних стосунках. При цьому кожен десятий респондент дослідження підтримав думку, що жінка повинна терпіти прояви насильства з боку чоловіка, щоб зберегти власну сім'ю[4].

У той же час, в рамках дослідження ОБСЄ «Благополуччя і безпека жінки» 67% опитаних жінок в Україні стверджували, що зазнавали

психологічного, фізичного або сексуального насильства з боку партнера. До того ж, 19% респонденток відповіли: статевий акт із жінкою без її згоди вважають виправданим, якщо це відбувається в подружжі або між партнерами, які живуть разом. Також дослідження щодо сприйняття та виправдування жінками насильства над собою показало, що 22% українок вважають, що в окремих випадках заслужили насильство.

Це лише деякі яскраві приклади системної гендерної нерівності в Україні, але вони свідчать, що існуючий механізм реалізації гарантій у сфері забезпечення рівних прав чоловіків та жінок є неефективним. Перш за все, через низьку правосвідомість людей, яка значною мірою зумовлена впливом гендерних стереотипів, які відтворюються у сімейному вихованні, системі освіти, інформаційному просторі. По-друге, через необізнаність самої жінки, яка часто не розуміє, що її права було порушено, або якщо й розуміє, то не знає до кого та куди звернутися. (Наприклад, за даними ОБСЄ 47% жінок вважають себе мало поінформованими або такими, що взагалі не знають, як діяти в ситуації домашнього насильства). До того ж, у більшості випадків, тексти законів і міжнародних документів сприймаються пересічними громадянами як абстрактні конструкції, які не пропонують конкретних моделей вирішення реальних життєвих ситуацій. Погіршує ситуацію й те, що реформи, які наразі проводяться у державі, приділяють незначну увагу питанням забезпечення рівних прав чоловіків та жінок.

На підставі всього вищевикладеного можна зробити висновок, що в Україні існує багато проблем, пов'язаних з забезпеченням гендерної рівності, які потребують нашої уваги, ретельного опрацювання та нагального вирішення. А доки цього не відбудеться, в українському суспільстві й досі залишатиметься відкритим питання **«Чи рівні ми?»**.

Література:

1. Жінки в законі: нюанси гендерної (не) рівності [Електронний ресурс] // Юридична газета. – 2019. – Режим доступу до ресурсу: <http://yur-gazeta.com/publications/practice/inshe/zhinki-v-zakoni-nyuansi-gendernoyi-ne-rivnosti.html>.

2. HARNESSING THE POWER OF DATA FOR GENDER EQUALITY
Introducing the 2019 EM2030 SDG Gender Index [Електронний ресурс] // Equal Measures 2030 – Режим доступу до ресурсу: https://data.em2030.org/wp-content/uploads/2019/05/EM2030_2019_Global_Report_ENG.pdf.

3. Національна доповідь «Цілі Сталого Розвитку для дітей України» [Електронний ресурс]. – 2019. – Режим доступу до ресурсу: file:///C:/Users/USER/Downloads/SDGsForChildren_Ukraine_ukr.pdf.

4. СУЧАСНЕ РОЗУМІННЯ МАСКУЛІННОСТІ: СТАВЛЕННЯ ЧОЛОВІКІВ ДО ҐЕНДЕРНИХ СТЕРЕОТИПІВ І НАСИЛЬСТВА ЩОДО ЖІНОК [Електронний ресурс] // Київ. – 2018. – Режим доступу до ресурсу: <https://ukraine.unfpa.org/sites/default/files/pub-pdf.pdf>.

УДК 343.6

Юридичні науки

КРИМІНОЛОГІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА СЕКСУАЛЬНИХ ЗЛОЧИНІВ

Ткаченко П.І.

*співробітник кафедри
соціально-гуманітарних дисциплін,
здобувач Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
м. Дніпро, Україна*

На сьогоднішній день, під час вивчення проблематики питань сексуального насильства та протидії насильницьким злочинам, актуальним стає розвинення термінологічної конструкції «сексуальні злочини». Кримінологічна характеристика включає в себе визначеність розповсюдження кримінальної протиправної поведінки та надає перелік її різновидів, типові способи скоєння злочинів та їх мотивація, ціль та мета. Також слід зазначити, що кримінологічна характеристика розкриває сутність особи та надає більш розвинену інформативну конструкцію щодо особи злочинця.

Сексуальні злочини – це агресивна, кримінально-каральна модель сексуальної поведінки по відношенню до сексуального партнера з мотивів

задоволення винним статевої пристрасті шляхом фізичного насильства, погрози його застосування, використання безпорадного стану особи, матеріальної чи службової залежності потерпілого або у зв'язку з хворобливим порушенням спрямованості статевого потягу щодо дітей, які не досягли статевої зрілості. До групи сексуальних злочинів належать всі злочини скоєнні з мотивів задоволення статевої пристрасті винного та посягають на статеву свободу і недоторканість особи, а в окремих випадках можливо й на здоров'я та життя.

Отже, кримінологічне поняття «сексуальні злочини» та кримінально-правове «статеві злочини» не є синонімічними. Так, на відміну від «сексуальних злочинів», для статевих злочинів мотив задоволення статевої пристрасті не є обов'язковою ознакою суб'єктивної сторони. Усі статеві злочини передбачені Розділом IV «Злочини проти статевої свободи та статевої недоторканості особи» Особливої частини КК України. Натомість, як впливає з вище запропонованого визначення, не усі «сексуальні злочини» містяться у наведеному розділі КК України; а з іншого боку, – до переліку «сексуальних злочинів» можна зарахувати злочини, передбачені п. 10 ст. 115 КК України («умисні вбивства, поєднані із зґвалтуваннями або насильницьким задоволенням статевої пристрасті неприродним способом»), що містяться у Розділі II «Злочини проти життя та здоров'я особи» КК України. Останні умовно називатимемо «сексуальні вбивства», які переважно учиняються за наявності розладів статевого потягу та пов'язані із сексуальними емоційними переживаннями.

Так, засвідчуючи історичні данні, в 1969 році на Дніпропетровщині було виявлено перший сексуальний злочин скоєний в СРСР, злочинцем являвся Берлізов Олександр, 1946 року народження, котрий працював електромонтером в секретному підрозділі заводу «Южмаш». Свій перший напад скоїв в 23-річному віці, шляхом супроводу жінки, котра верталась пізно ввечері до дому після роботи, та накинувся ззаду та зірвав з жертви косинку після чого почав її душити до втрати свідомості після чого зґвалтував. Періодичність злочинів сексуального характеру складалась з 1969 по 1972 рік, кількість жертв – 9. В ході розслідування було встановлено, вбитих 9 осіб, а зґвалтованих 42 особи. За

рішенням суду Берлізов був засуджений до смертної кари. Визначаючи характеристику даної особи, можливо виокремити особливості сексуальної неспроможності та в ході цього наявність психіатричних відхилень.

Так, наприклад, як засвідчують матеріали кримінальної справи “Лісосмуга” стосовно А. Чикатила, останній, будучи сексуально неспроможним, одержував сексуальне задоволення від убивств хлопчиків і жінок із заподіянням множинних ножових поранень, ампутацією статевих органів, молочних залоз. Вчиняючи мастурбацію над трупом, він заштовхував насіння в піхву або задній прохід жертви, а у деяких випадках поїдав ампутовані частини тіла своїх жертв [1].

Доцільність виокремлення “сексуальних злочинів” в окрему підгрупу насильницьких злочинів визначається специфікою їх детермінації на особистісному рівні та має важливе практичне значення удосконалення заходів з запобігання їх учиненню.

Аналізуючи вище наведені матеріали та кримінально-правові факти, слід звернути увагу на розподіл двох підгруп злочинів котрі вмотивовані потребою в задоволенні статевої пристрасті, такими є:

1) злочини, які посягають на статеву свободу або статеву недоторканість особи та полягають у задоволенні статевої пристрасті винного шляхом фізичного насильства, погрози його застосування або у зв’язку з використанням матеріальної чи службової залежності потерпілого від винного;

2) злочини, які посягають на статеву свободу або статеву недоторканість особи, часом і на життя особи, полягають у задоволенні статевої пристрасті у зв’язку з наявністю у винного суспільно небезпечних сексуальних девіацій.

Аналізуючи вище викладений матеріал можемо визначити умовно такі сексуальні злочини патологічними. До патологічних сексуальних злочинів слід віднести статеві зносини з особою, яка не досягла статевої зрілості, розбещення неповнолітніх, згвалтування та насильницьке задоволення статевої пристрасті неприродним способом, які супроводжуються жорстким садизмом і пов’язані з наявністю в особи суспільно небезпечних сексуальних девіацій. Щодо садизму, то слід зазначити, що така форма сексуальної девіації в якомусь сенсі має на

меті почерк серійного злочинця. Судова практика та розгляд кримінальних справ стверджують, що садизм зустрічається більш частіше при серійних сексуальних вбивствах. Також особливістю в ході проведення аналізування даної проблематики є особа злочинець котра має досить притаманні йому аномалії психіки, що не виключають їх осудності.

Визначаючи кримінологічну характеристику сексуальних злочинів слід зазначити та включити до її переліку стан, рівень, структуру, динаміку, географію, місце та час злочинів. Питома вага сексуальних злочинів становить собою більш зменшені напрямки від 0,4 до 0,2 %. Останнім часом статистичні дані Генеральної прокуратури України наводять таких злочинів до тисячі, що достатньо змінно порівняно з 2007-2012 роками, де статистика зазначала близько двох тисяч видів сексуальних злочинів.

Загалом “сексуальних злочинів” не характерно їх вчинення на вулицях, зґвалтування – 8,6 %, насильницьке задоволення статевої пристрасті неприродним способом – 6,9 %, статеві зносини з особою, яка не досягла статевої зрілості 0 %, розбещення неповнолітніх 5,1 %. Натомість, умисні вбивства з сексуальних мотивів, як правило, вчиняються у безлюдних місцях (лісопосадках, звалищах тощо). Структура для “сексуальних злочинів”, набула такого вигляду: зґвалтування – 42 %, насильницьке задоволення статевої пристрасті неприродним способом – 27,6 %, статеві злочини з особою, яка не досягла статевої зрілості, – 6,9 %, розбещення неповнолітніх – 23,5 %. Однак при цьому варто зауважити, що частка патологічних “сексуальних злочинів”, і зокрема умисних вбивств на сексуальному підґрунті з мотивів задоволення статевої пристрасті, є незначною, переважно у межах статистичної похибки. Натомість за резонансом у суспільстві та наслідками ці злочини вирізняються підвищеною суспільною небезпечністю. Так, наприклад, у м. Слов’янську Донецької обл. 33-річний чоловік з особливою жорстокістю гвалтував жертв, а потім у ще живих вирізав серця та внутрішні органи. Тому усі жертви помирили мученицькою смертю. Раніше ця особа була засуджена за зґвалтування неприродним способом. Його звільнили у 2005 р., однак на волі він перебував недовго.

Більшість убивств на сексуальному ґрунті вчиняється у темний час доби – 73 %, у світлий – 27 %, серед них: з 12 до 18 год – 25 %, і близько 75 % – з 18 до 24 год, з 0 до 12 год злочини вказаної категорії фактично не вчинялись. За даними ГУНП України, в Дніпропетровській області, 50 % потерпілих під час вбивства на сексуальному ґрунті – жінки, близько 17 % – дівчата і 33 % – чоловіки (хлопчиків серед потерпілих не було). Понад 32 % таких убивств вчиняється у квартирах і понад 17 % – на вулицях, у лісосмугах, підвалах та безлюдних місцях. У 90 % випадків жертв, після вчинення з ними статевих актів, було задушено, інших – утоплено [2].

Загалом за останні роки спостерігається тенденція до зменшення кількості умисних убивств на сексуальному ґрунті.

На підставі аналізування та надання характеристики на фоні статистичних даних визначаємо, що найхарактернішими ознаками учинення сексуальних злочинів є багатоепізодичність, множинність, високий рівень рецидивності, після звільнення з установ виконання покарань, вчинявся черговий злочин, що належить до попередньої серії, періодичність складає 5-7 місяців, також можемо віднести крайню небезпеку і тяжкість рецидиву серійних злочинів, ранній вік початку серії, зростання рівня суспільної небезпеки насильства від судимості до судимості.

Щодо групових зґвалтувань то такий злочин притаманний середовищу молодіжних та підліткових груп, де зґвалтування зумовлене не стільки патологічною потребою у насильстві або гіпертрофованій сексуальності, скільки прагненням дотримуватись традицій мікросоціального середовища, самостверджуватися, самореалізовуватися в різних асоціальних формах [3].

Найбільше зґвалтування вчинено у Донецькій, Харківській, Дніпропетровській, Луганській, Запорізькій, Одеській та Київській областях [4].

Особливістю є вчинення зґвалтування весною та дещо менше влітку. Така особливість має різнитись та спиратись на психологічну теорію особи злочинця та на девіаційні особливості психічного стану особи. Також слід зазначити, що 82% жертв не намагались чинити опір. Протягом останніх років значно

збільшилася кількість зґвалтувань, в яких злочинець і жертва були знайомі по роботі або спільному дозвіллі чи познайомилися на вулиці, у ресторані тощо. У вчиненні такого зґвалтування значну роль відіграє поведінка жінки, що має виражений віктимний характер. Аналізуючи такі випадки, може складатися враження, що потерпіла сама сприяла вчиненню злочину. Вона може добровільно прийти в будинок до малознайомого чоловіка, фліртувати, залишатися на ніч, не заперечуючи або навіть заохочуючи пестощі та поцілунки. У деяких випадках злочинець і жертва раніше вступали в статевий зв'язок. Також слід зазначити, що часто поведінка жінки в таких ситуаціях є обумовленою щодо сприяння настанню злочинних наслідків, останнім часом розповсюджується тенденція серед жіночої статі вікової категорії 16-25 років заводити статеві зносини з особами доросліше на 5-15 років від їх віку. Така особливість має психологічний, а й можливо психіатричний характер, має на меті латентне спонукання чоловіків до вчинення насильницьких дій, котрі в процесі можуть бути кваліфіковані злочином.

Насильницьке задоволення статевої пристрасті неприродним способом посідає друге місце за поширеністю в структурі сексуальних злочинів. Вчинення такого злочину пов'язане на пряму з наявністю у винного девіації та психіатричних відхилень, можливо грає роль емоційного забарвлення особи, що спонукає до вчинення протиправних караних діянь. Так, наприклад аналізуючи статистичні дані МВС України, слід зазначити, що насильницьке задоволення статевої пристрасті неприродним способом вчиняється стосовно неповнолітніх, більшості з яких не виповнилось 14 років. Отже, сексуальне кримінальне насильство, яке виражається у статевих злочинах з застосуванням насильства, погрози його застосування або використання безпорадного стану потерпілої особи є доволі поширене щодо неповнолітніх та особливо, якщо реалізується у формі неприродного статевого акту.

Загалом “сексуальні злочини” характеризуються підвищеним рівнем латентності, переважно природної. Це передусім пояснюється небажанням жертви чи осіб, яким стало відомо про вчинений “сексуальний злочин”, коли

відбувається сексуальне насильство в сім'ї чи примушування до вступу у статевий зв'язок. Зокрема, щодо примусу до вступу у статевий зв'язок, то в одних випадках це пояснюється необізнаністю жертв щодо кримінальної відповідальності за таку агресивну сексуальну поведінку; а в інших – ментальністю психології, коли особу використовують, і зокрема в сексуальних цілях, однак жертва сприймає таку ситуацію, як буденне явище, що тривалий час вкорінювалося у суспільній свідомості [5].

Отже, аналізуючи вище викладені матеріали можливо зробити висновок, що сексуальні злочини являють собою суспільно небезпечні діяння, наслідки яких можливо віднести до категорії найтяжчі. Сексуальні злочини проявляються в агресивній кримінально караній формі поведінці щодо сексуального партнера, учиняються з мотивів задовольнити власні статеві насильницькі потреби. З вище викладеного матеріалу та висновків слід виокремити заходи запобігання, кримінологічна характеристика надає достатній перелік особливостей та критерії по котрим можливо здійснити профілактичні заходи, заходи протидії та запобігання злочинам.

Література:

1. Чекотило. Лесополоса // Газета новин № 152 від 19 грудня 2007 року.
2. Джужа О. М. Запобігання злочинам, пов'язаним із сексуальним насильством: монографія / О. М. Джужа. – К.: Атіка.
3. Курс кримінології: Загальна частина: підруч.: у 2-х кн. / О. М. Джужа, П. П. Михайленко, О. Г. Кулик та ін.; за заг. ред. О. М. Джужи. – К.: Юрінком Інтер, 2001 рік.
4. Звітні дані МВС України за регіональними критеріями. – К.: МВС України.
5. Якимова С. В. Поняття та кримінологічна характеристика «сексуальних злочинів» / ННІ Права та психології, 2015 рік.

ПІДСТАВИ ТА ВИЗНАННЯ БАНКРУТОМ ФІЗИЧНОЇ ОСОБИ (ФО ТА ФОП)

Третяк Т.В.,
*студентка юридичного факультету
Київський національний університет
імені Тараса Шевченка
м. Київ, Україна*

Банкрут – це визнана у судовому порядку неплатоспроможною фізична або юридична особа, яка не може виконати перед кредиторами свої грошові зобов'язання, щодо яких настав строк виконання [1].

Раніше кредитори та судді керувалися Законом України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом», прийнятого 1992-го року, що потім не раз хаотично доповнювався. Цей закон передбачав можливість визнання банкрутом фізичної особи-підприємця, але не звичайної фізичної особи.

Остання гіперінфляція 2014-го року, через яку громадяни не в змозі виконати валютні кредитні договори, що перевищують розмір застав, неможливість розв'язати питання заборгованості із безнадійними боржниками у виконавчій службі, показали застарілість спеціального закону і підштовхнули владу прийняти та ввести в дію 21 жовтня 2019 року «Кодекс про процедури банкрутства» (далі по тексту – КзПБ), який прописує принципово нову процедуру для фізичних осіб (далі по тексту під «фізичною особою» йдеться про звичайних фізичних осіб та ФОП) [2]. До неї застосовуються положення що й для юридичних осіб, з урахуванням особливостей книги IV КзПБ (наприклад, неможливість досудової санації боржника).

Запустити процедуру визнання себе банкрутом може лише сама фізична особа, на відміну від юридичної. Заяву вона подає до господарського суду за місцем свого знаходження з урахуванням вимог статті 116 КзПБ. У зв'язку з таким правом боржника, законодавець передбачив велику кількість додатків (14

пунктів), які необхідно долучити до заяви. Варто звернути увагу на декларацію за останні 3 роки, у якій необхідно вказати не лише на своє, а й членів сім'ї майно, доходи та витрати, що перевищують 30 розмірів мінімальної заробітної плати (мзп) [3]. Таким чином, немає сенсу переписувати майно на родичів і йти в суд з метою оголосити себе банкрутом, принаймні, 3 роки до подачі заяви.

Якщо боржник подасть неправдиві відомості, суд може закрити справу на будь-якій стадії. Водночас КзПБ бракує механізмів реалізації певних його положень, зокрема, не зрозуміло як виявляти майно боржника за кордоном і у подальшому його відчужувати. З'являється можливість для недобросовісних боржників приховати активи за кордоном, а в Україні показати нульові декларації й вимагати списання боргів.

Усі майнові суперечки щодо боржника розглядатиме господарський суд, у межах справи про банкрутство. Це не зовсім зручно для кредиторів, оскільки справа прив'язується саме до місця знаходження неплатоспроможного суб'єкта і можуть виникнути проблеми з передачею позовних проваджень та розглядом справ суддями, які не мають відповідної спеціалізації.

Для ініціювання процесу необхідна наявність однієї з підстав, передбачених ч.2 ст. 115 КзПБ. Цікавими є пункти 1 та 4:

- розмір заборгованості фізичної особи має складати не менше 30 мзп – 141 690 грн для 2020 року (для юридичної особи КзПБ не встановлює обов'язкової суми заборгованості);
- інші обставини, що свідчать про загрозу неплатоспроможності (дане положення видається розмитим та дає підстави для надмірного суб'єктивізму суддів, роблячи перелік невичерпним)

Боржник має долучити до заяви пропозиції щодо реструктуризації своїх боргів, які потім розгляне суд, коли буде затверджувати відповідний план. Необхідно також авансувати послуги арбітражного керуючого (за 3 місяці по 5 прожиткових мінімумів для працездатних осіб (ПМПО) – 31 530 грн) на депозитний рахунок суду. Судовий збір у розмірі 10 ПМПО (21 020 грн) мав би не сплачуватись, оскільки відповідно до п. 9 ч.2 ст. 4 Закону України "Про

судовий збір", він справляється кредитором, коли останній подає заяву до господарського суду, а в даному разі за КзБП заяву може подати лише боржник; місцеві суди вже встигли не погодитись, опираючись на рішення ЄСПЛ [4; 5]. Процедура доволі складна, тому варто передбачити й витрати на адвоката. Загальна сума дозволяє зробити висновок, що судовий процес буде не дешевим і починати зовсім неплатоспроможна особа його не зможе, а для осіб з незначними боргами він буде недоцільним.

Наслідки відкриття справи про банкрутство можуть бути несприятливі для боржника, оскільки суд на підставі ст. 118 КзПБ має право істотно обмежити його права, щоб забезпечити вимоги кредиторів.

Після ухвали про відкриття провадження у справі усі виконавчі дії стосовно боржника зупиняються, фіксується сума боргу, нарахування відсотків і штрафів припиняється. Протягом 120 днів процедура банкрутства для фізичної особи може передбачати дві стадії: реструктуризація та погашення боргів. Під час першої комітет кредиторів спільно з боржником виробляє графік виплат на зборах, організація яких покладається на арбітражного керуючого. Такий варіант має бути найбільш бажаним як для кредиторів так і для боржника, бо передбачає відновлення платоспроможності останнього та повернення боргів. Однак, варто звернути увагу на неефективність такої стадії, адже план повернення боргу можна узгодити і без ініціювання процедури банкрутства. Не виключені ризики незатвердження плану на зборах, якщо кредиторів із вирішальним голосом декілька. У межах реструктуризації видається цікавим пункт, передбачений п.5 ч. 3 ст. 124 КзПБ: «покращення майнового стану фізичної особи через її працевлаштування, перекваліфікацію»; яким чином даний захід буде реалізовуватися практично і за чиї кошти Кодекс не відповідає.

Далі ухвалюється звіт про виконання або невиконання плану реструктуризації, в першому випадку закривається провадження у справі про неплатоспроможність, в останньому — необхідно перейти до другої стадії.

Якщо план реструктуризації не буде затверджено чи не вдасться виконати, або кредитори вирішать одразу перейти до другої стадії, боржник

визнається банкрутом і вводиться процедура погашення боргів — для того щоб виконати зобов'язання доводиться продавати його майно через електронну систему публічних закупівель ProZorro. Суд призначає керуючого реалізацією майна, для проведення інвентаризації та визначення вартості майна боржника.

Однак, до ліквідаційної маси (майно, за рахунок якого можна погасити борги) не включаються деякі об'єкти, зокрема, нерухомість, яка є єдиним місцем проживання боржника, за умови, що площа квартири не перевищує 60 м², а приватного будинку — 120 м², і майно не є предметом забезпечення боргу. Інші винятки містяться в ст.131 КзПБ.

Після завершення другої стадії, суд звільняє своїм рішенням боржника - фізичну особу від боргів (ст. 134 КзПБ), навіть якщо до ліквідаційної маси нічого не входило, або ж від її продажу вистачило оплатити лише маленьку частину боргу. Боржника, при цьому, не можна звільнити від боргів, нерозривно пов'язаних з особистістю фізичної особи.

Для фізичної особи-банкрута стаття 132 КзПБ встановлює обов'язок протягом 5 років письмово попереджати своїх контрагентів до укладення нових правочинів про факт свого банкрутства. Однак, не зрозуміло яка відповідальність та наслідки недотримання даної норми. Її невиконання фактично не може трактуватись як істотне порушення договору. Також, 3 роки банкрут не зможе вважатися особою з бездоганною діловою репутацією (така характеристика необхідна для певних професій — адвоката, приватного нотаріуса, роботи у системі фінмоніторингу, тощо, а також матиме наслідком негативну кредитну історію, що спричинить відмови банків при видачі кредитів).

Отже, КзПБ може стати в перспективі дієвим механізмом взаємодії боржників - фізичних осіб та кредиторів. Відтепер кредитор реально впливає на процес виконання зобов'язань боржника, оскільки безпосередньо бере участь у зборах кредиторів, на відміну від звичайного виконавчого провадження, де він залишався спостерігачем. Проте, є підстави вважати, що недосконалість деяких положень може призвести до зловживань та різноманітних маніпуляцій. Помітними вадами видаються вартість процедури та значна складність підготовки документації.

Література:

1. Кодекс України з процедур банкрутства від 18.10.2018 // Відомості Верховної Ради (ВВР), 2019, № 19, ст.74 – ст.1
2. Брагар А. А. Банкрутство фізичної особи по-новому, портрет банкрута, особливості проведення [Електронний ресурс] / Артем Андрійович Брагар // Закон і Бізнес. – 2019. – Режим доступу до ресурсу: <https://zib.com.ua/ua/139548-bankrutstvo-fizichnoi-osobi-po-novomu-portret-bankruta-osobl.html>.
3. Фонова О. С. Маєш борги? Йди до суду: суддя про Кодекс з банкрутства [Електронний ресурс] / Олена Сергіївна Фонова // ЮРЛІГА. – 2019. – Режим доступу до ресурсу: https://jurliga.ligazakon.net/ua/analytics/190447_mash-borgi-ydi-do-sudu-suddya-pro-koдекс-z-bankrutstva.
4. Господарський суд Полтавської області. Ухвала про відмову у відкритті провадження [Електронний ресурс] / від 13.12.2019// справа №917/2128/19 – Режим доступу до ресурсу: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/86332552>;
5. Господарський суд Харківської області. Ухвала про залишення заяви без руху [Електронний ресурс] / 02.12.2019 // справа №922/3911/19. – Режим доступу до ресурсу: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/86033934>

УДК 342

Юридичні науки

КОНСТИТУЦІЙНІ ОСНОВИ БЮДЖЕТНОГО ПРОЦЕСУ ЗАРУБІЖНИХ ДЕРЖАВ

Царьова О.В.,
*студентка юридичного факультету
Київський національний університет
імені Тараса Шевченка
м. Київ, Україна*

Україна стоїть на порозі великих змін, проте усі вони мають запроваджуватись якісно та поступово, адже їх кінцева мета – спрощення та полегшення життя суспільства, виправлення недоліків та усунення перешкод задля ефективної їх

реалізації. Це стосується в першу чергу найважливіших державних процесів та актів. Бюджетний процес – це основа держави, який повинен бути прописаний чітко не лише в законодавчих актах, але й в Конституції. Він не може ефективно функціонувати без огляду на досвід інших країн. Тому актуальність теми мого дослідження полягає в аналізі різноманітних, закріплених у Конституціях, моделей побудови бюджетної системи розвинених зарубіжних держав з метою подальшої імплементації їх досвіду в українському законодавстві.

Характеризуючи бюджетний процес зарубіжних держав необхідно розпочати з нормативного визначення, яке містить Бюджетний кодекс України, а саме: «Бюджетний процес – це регламентований бюджетним законодавством процес складання, розгляду, затвердження, виконання бюджетів, звітування про їх виконання, а також контролю за дотриманням бюджетного законодавства» [1,с.4]. Проте для повного розуміння такого складного, багатоаспектного явища не достатньо визначення з кодексу. Необхідно заглибитись в історичні, економічні та суспільні особливості кожної держави, аби зрозуміти одну із найголовніших складових державного механізму. Так наприклад, країни континентальної правової системи тримаються традицій прийняття бюджету як єдиного акту, у той же час країни англосаксонської системи права використовують окремі законодавчі акти (наприклад, фінансові білли в США) для прийняття бюджету.

Дослідження цієї теми також займалися такі вчені як: Дж. Б'юкенен, А.Вагнер, П. Самуельсон, Дж. Стігліц, В. Танзі, І.Запатріна, Л. Лисяк, М. Карліна, В. Макогон, А. Мярковський, І. Лютий, І. Чугунова та інші.

По-перше, звернемо увагу на процес складання бюджету у Франції. Там бюджетний рік триває з 1 січня по 31 грудня. Бюджет складається на черговий рік. Відповідно до ст. 9 Конституції Франції, Президент, як голова Ради Міністрів може вплинути на зміст проекту бюджету [2,с.21].

Французька конституція передбачає спеціальний порядок проходження закону через Парламент Франції. Відповідно до ст. 39 Конституції, законопроекти про фінанси і фінансування соціального забезпечення спочатку вносяться на розгляд Національних зборів (нижня палата Парламенту). Строк

такого внесення проекту бюджету – до першого вівторка жовтня року, що передує плановому[2, с.31] .

Стаття 47 Конституції Франції регламентує розгляду та затвердження закону про бюджет [2,с.34]:

1) Парламент схвалює законопроекти про фінанси у порядку, передбаченому органічним законом.

2) Якщо Національні збори не схвалили законопроект у першому читанні протягом сорока днів після його внесення, Уряд передає законопроект на розгляд до Сенату, який схвалює його протягом п'ятнадцяти днів.

3) Якщо Парламент не схвалив законопроект протягом сімдесятиденного строку, його положення можуть вступити у силу шляхом видання ордонансу.

4) У Франції функціонує система єдиного казначейського рахунку. Звіти про виконання бюджету не є обов'язковими за законодавством Франції. Проте, Міністерство фінансів публікує щомісячні звіти про виконання бюджету та управління боргом.

Отже, бюджетний процес Франції є досить тотожним бюджетному процесу України, проте там активно використовується дефіцит бюджету як інструмент економічного зростання шляхом зниження рівня податкового навантаження та збереження значень показника державних видатків у валовому внутрішньому продукті [3,с.50].

Конституція Німеччини теж містить деякі особливості щодо процесу прийняття бюджету. Відповідно до статті 109 Конституції Німеччини, федерація та землі мають самостійне і незалежне один від одного бюджетне господарство[4, с.43]. Параграф 2 статті 109 зазначає, що федерація та землі повинні враховувати у своїх фінансовій діяльності вимоги загальної економічної рівноваги[4, с.43]. Бюджетний період у Німеччині триває з 1 січня по 31 грудня. Тривалість підготовки бюджету – близько 10 місяців.

Бюджетний процес містить такі стадії:

1) Бюджет представляється одночасно у дві палати в перший тиждень вересня. Парламент має майже 4 місяці для розгляду і прийняття бюджету.

2) На першому етапі Бундесрат виражає свою позицію відносно проекту бюджету впродовж 6 тижнів (вересень). Всього в Бундесраті та Бундестазі проводиться 3 слухання проекту бюджету.

3) Бюджет схвалюється та передається Президентом Бундестага у Бундесрат.

4) Відповідно до ст.82 Конституції Німеччини, потім закон контрасигнується Федеральним канцлером та міністром фінансів, направляється до Федерального президента для офіційного опублікування у «Федеральному віснику законів» [4, с.29].

5) Згідно з ст.111 Конституції Німеччини, у разі незгоди починається процес узгодження, але Бундестаг може остаточно прийняти бюджет кваліфікованою більшістю [4, с.44].

Важливим принципом, закріпленим в ст. 110 Конституції Німеччини є принцип стримування. Так федеральний закон про бюджет не повинен містити положень, які виходять за рамки фінансового року або які не мають відношення до бюджету Федерації чи її адміністрації [4, с.44].

Стадія звітування також визначається Конституцією, а саме ст.114 і є обов'язковою у бюджетному процесі Німеччини. Федеральний міністр фінансів щорічно повинен представляти в Бундестаг і Бундесрат звіт про усі доходи та видатки, а також про депозити і борги». Такий звіт перевіряє Рахункова палата і представляє його Бундестагу і Бундесрату протягом наступного фінансового року разом із зауваженнями Рахункової палати [4, с.45].

Найцікавішим є дослідження бюджетного процесу США, адже через державний устрій країни та її економічні особливості, він є досить незвичним та унікальним з огляду на повноваження та компетенції окремих органів. США є першою країною, де було запроваджено програмно-цільовий метод бюджетування. Це було зроблено за ініціативою департаменту оборони, що і стало поштовхом для початку впровадження такої системи в усіх галузях управління державою.

Відповідно до §1 розділу 7 ст.1 Конституції, усі законопроекти про державні надходження виходять від Палати представників, але Сенат може

пропонувати поправки або погоджуватися на їх внесення [5, с.3]. Проте основу американського законодавства про бюджет складають закони «Про контроль над бюджетом та заморожуванням фондів» (1974 року) та «Про бюджет і звітність» (1921 року). Стадії бюджетного процесу США також є досить цікавими для вивчення:

1. Відповідно до ст.2 розд.3 §1 Конституції першочергово Президент оголошує Бюджетне послання, яке називається «Інформація про справи в Союзі» (The State of the Union Address), яке містить відомості про економічний стан країни, прогнозовані видатки та доходи [5, с.2].

2. Не пізніше першого понеділка лютого поточного року проект Президента вноситься в Конгрес. Після внесення проекту бюджету Президентом до 15 лютого Бюджетне управління Конгресу готує свій звіт і направляє у бюджетні департаменти. Через 6 тижнів департаменти Конгресу готують звіти по бюджетних проектуваннях і представляють їх.

3. До 15 квітня повинна бути підготовлена Бюджетна резолюція, як відповідь Конгресу на запит Президента.

4. До 15 липня Президент направляє в Конгрес уточнений бюджет, який там ухвалюється і передається на підпис. Президент може не підписати прийнятий Конгресом бюджет. Він може схвалити або не схвалити бюджет в цілому. У разі несхвалення бюджету Президентом Конгрес може подолати його вето, якщо обидві палати проголосують за прийнятий бюджет двома третинами голосів. Казначейство складає щомісячні звіти про виконання бюджету.

Можна зробити висновок, що саме завдяки світовому досвіду, ми можемо реформувати інститут бюджетного процесу в Україні, вдосконалити та оптимізувати кожну його стадію, конкретизувати повноваження органів, які беруть участь у формуванні бюджету у Конституції, адже розвиток системи формування бюджетної політики має здійснюватися обґрунтовано та системно, у тому числі у сфері державних доходів, видатків, міжбюджетних відносин, інституційного бюджетного середовища [3, с.46].

Література:

1. Бюджетний кодекс України // Відомості Верховної Ради. – 2010. – №50-51, ст.572
2. Шаповал В.М. Конституція Французької республіки/ Шаповал В.М., Москаленко О.М., – Центр політико-правових реформ, 2018. – 56 с.
3. Гаврилова Л.В. Формування бюджету в країнах із розвинутою економікою/ Л.В. Гаврилова, – Економічна наука, 2018. – 6 с.
4. Основний закон Федеративної Республіки Німеччини від 3 жовтня 1990 [Електронний ресурс]. – Режим доступу:
<https://legalns.com/download/books/cons/germany.pdf>
5. Конституція Сполучених Штатів Америки від 17 вересня 1787 [Електронний ресурс]. – Режим доступу:
https://www.constitutionfacts.com/content/constitution/files/USConstitution_Russian.pdf

УДК 343.341

Юридичні науки

ДЕЯКІ ПИТАННЯ РЕАЛІЗАЦІЇ ПОВНОВАЖЕНЬ ДЕРЖАВНОГО БЮРО РОЗСЛІДУВАНЬ

Часова Тетяна Олександрівна,

кандидат юридичних наук,

старший викладач кафедри кримінального права,

процесу та криміналістики Академії праці,

соціальних відносин і туризму,

м. Київ, України

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-0293-6123>

Державою створюються умови для своїх громадян, в яких кожен може реалізувати надані йому права у різноманітних сферах суспільного життя. Така діяльність з боку держави, в тому числі, направлена на дотримання антикорупційної складової. Держава протидіє корупції шляхом розроблення та впровадження нормативно-правового забезпечення антикорупційної стратегії;

створення органів, які протидіють корупції та налагодження їх ефективного функціонування. Одним з державних органів, які протидіють корупції є Державне бюро розслідувань (далі - ДБР, бюро), яке розпочало свою роботу наприкінці 2018 року, але вже зайняло своє місце у системі роботи антикорупційного механізму.

Дослідженню діяльності антикорупційних органів приділяє увагу велика кількість наукових працівників та практичних співробітників, які виражають свої думки у написання наукових праць. На думку, Скулиш Є.Д. пріоритетним напрямом державної антикорупційної політики стала кардинальна зміна підходів до протидії корупції, поєднана із удосконаленням національного антикорупційного законодавства та реформуванням правоохоронних органів [1, с. 62]. Зазначене твердження імпонує не тільки громадянам, але й особам, які протистоять корупції в цілому.

Позиція Пархоменко-Куцевол О.І. полягає в наступному: одним з органів державної влади, що формує та реалізує антикорупційну політику є Державне бюро розслідувань. При цьому, в Україні хоч і створені антикорупційні органи, однак діяльність цих органів неефективна, відсутні результати діяльності, скоординовані дії в реалізації основних антикорупційних заходів, що, у свою чергу, формує негативне ставлення громадськості до таких новостворених інституцій. Вказана думка знайшла своє місце у формуванні загального уявлення громадян щодо антикорупційної політики держави [2, с. 34].

Законом України “Про Державне бюро розслідувань” встановлено, що Державне бюро розслідувань (далі - ДБР, бюро) є державним правоохоронним органом, на який покладаються завдання щодо запобігання, виявлення, припинення, розкриття та розслідування злочинів, віднесених до його компетенції. На бюро покладається ряд повноважень, які реалізуються через його співробітників [3].

У ст. 6 вищевказаного Закону перераховуються повноваження ДБР, серед яких потрібно виділити наступні: п. 3. припиняє і розкриває злочини, розслідування яких віднесено до компетенції Державного бюро розслідувань; п. 4. здійснює оперативно-розшукову діяльність та досудове розслідування

злочинів, віднесених до підслідності Державного бюро розслідувань, на підставах та в порядку, встановлених законом; п. 7. розробляє і затверджує методику розслідування окремих видів злочинів [3]. Законом прописані інші повноваження, які може реалізувати ДБР під час проведення розслідування кримінальних проваджень. ДБР розслідує корупційні злочини, але ті, які не належать до підслідності Національного антикорупційного бюро України.

Доцільно зазначити, що працівники бюро в цілях реалізації своїх повноважень повинні володіти відмінними теоретичними знаннями та практичними навичками у такій специфічній діяльності (розслідування злочинів, вчинених службовими особами, які займають особливо відповідальне становище; розслідування злочинів, вчинених службовими особами Національного антикорупційного бюро України, заступником Генерального прокурора - керівником Спеціалізованої антикорупційної прокуратури або іншими прокурорами Спеціалізованої антикорупційної прокуратури, крім випадків, коли досудове розслідування цих злочинів віднесено до підслідності детективів підрозділу внутрішнього контролю Національного антикорупційного бюро України; розслідування злочинів проти встановленого порядку несення військової служби (військових злочинів), крім злочинів, передбачених ст. 422 Кримінального кодексу України) [3].

Новий антикорупційний інститут немає чітко відпрацьованого механізму розслідування злочинів, які належать до його підслідності, а тому законодавець прописав у повноваженнях бюро - розробити методику розслідування корупційних злочинів. Важливо приділити увагу розробці такої методики, оскільки методика розслідування може підвищити ефективність діяльності бюро.

Необхідно зробити висновок, що ДБР має розгорнутий перелік повноважень для реалізації своєї діяльності, але співробітники бюро не мають досвіду розслідування такої специфічної категорії злочинів як корупційні. Саме тому необхідно підвищувати професійний рівень співробітників бюро, забезпечити належне матеріально-технічне забезпечення та здійснювати інші заходи, які допоможуть налагодити роботу ДБР.

Література:

1. Скулиш Є.Д. Проблемні питання створення Державного бюро розслідувань. Боротьба з організованою злочинністю і корупцією (теорія і практика), 2013, № 2 (30). С. 60-71

2. Пархоменко-Куцевол О.І. Розвиток системи антикорупційних інституцій в Україні. Public Administration and Local Government, 2018, issue 3 (38). С. 33-38

3. Про державне бюро розслідувань: Закон України. Відомості Верховної Ради (ВВР), 2016, № 6, ст. 55 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/794-19>

